

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte
Pirmskolas skolotājs
Pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība

JEKATERINA DEJUS

**Bērnu sadarbības prasmju pilnveide dramatisāciju rotālās
4-5 gadu vecumā**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītāja
Prof., Dr. psych. Tija Zīriņa

RĪGA 2024

Anotācija

Darba autors: Jekaterina Dejus

Darba nosaukums: Bērnu sadarbības prasmju pilnveide dramatisāciju rotaļās 4-5 gadu vecumā

Darba mērķis: Teorētiski izziņāt un praktiski pārbaudīt “Bērnu sadarbības prasmju pilnveidi dramatisāciju rotaļās 4-5 gadu vecumā”.

Īss pētījuma saturs: Kvalifikācijas darbs sastāv no divām daļām.

Pirmā daļa: Teorētiskā daļa. Ietver sevī zinātniskās literatūras analīzi par bērnu attīstības likumsakarību 4-5 gadu vecumā, bērnu sadarbības prasmju pilnveides iespējām rotaļās un dramatisācijas rotaļā, kā līdzeklis sadarbības prasmju pilnveidē.

Otrā daļa: Empīriskā daļa. Ietver sevī izvēlēto pētījuma metožu pamatojumu, pētāmās mērķauditorijas un pētījuma norises aprakstu pirms un pēc pedagoģiskās izmēģinājumdarbības. Veikts, iegūto datu apkopojums, analīze un secinājumi.

Atslēgas vārdi: Dramatisāciju rotaļas, pirmsskolas vecums, sadarbības prasme pirmsskolā, 4-5 gadīgu bērnu attīstība.

Pētījuma darba lapaspusšu skaits: Kvalifikācijas darbs sastāv no 40 lapaspusēm

Tabulu skaits: 3 tabulas

Attēlu skaits: 13 attēli

Biogrāfiskā saraksta vienību skaits: 30 literatūras un avotu vienības

Pielikumu skaits: 7 pielikumi

Pētījuma norises laiks: no 2024. gada februāra līdz 2024. aprīlim.

Annotation

Author of the work: Jekaterina Dejus

Job title: Development of children's collaborative skills through dramatization play at the age of 4-5 years

Work goal: theoretically exploring and practically testing “the dramatization of children's collaborative skills in play at 4-5.”

Short study content: the qualification work consists of two parts.

First part: Theoretical part. Includes the analysis of scientific literature on the relationship between children's development at the age of 4-5, the possibilities for developing children's collaborative skills in play and the game of dramatisation as a means of developing collaborative skills.

Part two: Empirical part. Include the rationale for the chosen study methods, the target audience to be studied and a description of the study's progress before and after the pedagogical trial activity. Carried out, compilation, analysis and conclusions of the data obtained.

Key words: drama games, pre-school age, collaborative skills in pre-school, development of 4-5 year olds.

Number of pages of study work: qualification work consists of 40 pages

Number of tables: 3 tables

Number of images: 13 images

Number of biographical list units: 30 literature and source units.

Number of attachments: 7 attachments

The duration of the study: from February 2024 to April 2024.

Saturs

Ievads.....	5
1. Bērnu sadarbības prasmju pilnveides iespējas rotaļās.....	7
1.1. Bērnu sadarbības prasmju raksturojums pedagogu un psihologu teorijās.....	7
1.2. Attīstības likumsakarību raksturojums 4-5 gadu vecumā.....	10
1.3. Dramatizācijas rotaļa kā līdzeklis sadarbības prasmju pilnveidē.....	13
2. Pētījums par sadarbības prasmju pilnveidi dramatizācijas rotaļās pirmsskolā.....	16
2.1. Izvēlēto pētījuma metožu pamatojums.....	16
2.2. Pētāmās mērķauditorijas apraksts.....	17
2.3. Pētījuma norises apraksts.....	19
2.4. Pētījumā iegūto datu analīze un interpretācija.....	26
Secinājumi.....	34
Priekšlikumi.....	36
Izmantotā literatūra.....	37
Pielikumi.....	40

Ievads

Mūsdienu bērni un jaunieši ir citādi. Pasaule mainās- politisku, ekonomisku un sociālu pārmaiņu ietekmē, līdz ar to, mainās arī mācību pieeja.

Bērnu ikdiena, ir saistīta ar viedierīcēm, kuras ierobežo bērnu kognitīvo attīstību, ierobežo kustību, kā arī socializēšanās ir ievērojami mazāka. Bērniem ir grūtības komunicēt ar vienaudžiem, nav savu domu, empātijas. Grūtības izteikties un veidot dialogu. Bērni neprot risināt problēmsituācijas, biežāk rodas agresija, kļūst noslēgtāki, ievērojami trūkst prasme sadarboties.

Kā atzīst Latvijas Universitātes profesore un digitālās bērnības pētniece Zanda Rubene, “Kopš skārienjūtīgo ekrānu izgudrošanas vai kļūšanas par mūsu ikdiena tehnoloģiju lietotājs ir nulle gadus vecs”. Eksperti uzskata, ka pārlieta tehnoloģiju izmantošana, var būtiski kavēt bērna attīstību. Uzskats par viedierīču spēju attīstīt bērna sīko motoriku (Strazdiņa, 2022, 5 septembris). Pieejams: Eksperte: Uzskats par viedierīču spēju attīstīt bērna sīko motoriku – mīts / Raksts (lsm.lv)

Centra “Dardedze” klīniskā psiholoģe Anastasija Pušņakova: “Ir jāsaprot, ka visu bērns apgūst caur darīšanu, darbošanos, pasaules iepazīšanu, ar visām viņa maņām, kas viņam ir dotas. Un tas ir pats svarīgākais, ka mēs ļaujam tām visām attīstīties, jo tas ietekmē gan ķermeņa attīstību, gan smadzeņu attīstību” Uzskats par viedierīču spēju attīstīt bērna sīko motoriku (Strazdiņa, 2022, 5 septembris). Pieejams: Eksperte: Uzskats par viedierīču spēju attīstīt bērna sīko motoriku – mīts / Raksts (lsm.lv)

Lai rosinātu bērnu mācību procesam un sekmētu viņa sadarbību, nepieciešamas radošuma, komunikācijas un sadarbības prasmes. Izglītības jomā, šis jautājums ir kļuvis ļoti aktuāls.

Ne tikai Latvijā, bet arī citviet pasaulē pašlaik mainās izpratne par to, kādas zināšanas un prasmes būs nepieciešamas nākotnes sabiedrībā. Latvijas skolēniem kopumā labi padodas uzdevumi, kas prasa atcerēties vai rīkoties pazīstamās situācijās, taču trūkst iemaņu un pieredzes iedziļināties, apstrādāt daudzveidīgus datus, darboties komandā, piedāvāt risinājumus nestandarta situācijām. Tāpēc skolām jātiecas piedāvāt bērniem un jauniešiem tādu mācīšanās pieredzi, kuras rezultāts būtu skolēna lietpratība jeb kompetence: spēja kompleksi lietot zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas mainīgās reālās dzīves situācijās (izm.gov.lv., 2018., skatīts 11.02.2024).

Pirmsskolā bērni iegūst pirmās zināšanas, kas kalpos par pamatu viņu turpmākajām skolas gaitām un būtiski ietekmē bērna personības attīstību. Šī pieredze var noteikt, vai bērns izjutīs prieku un vēlmi izpētīt pasauli, atklājot parādības un sakarības.

Lai nodrošinātu mūsdienīgu prasmju izglītību, ir svarīgi pilnveidot ne tikai mācību saturu, bet arī mācību pieeju. Skolotāja loma mainās no bērna mācīšanas uz bērna mācību virzīšanu. (Pirmsskolas mācību programma, 2018, 5).

Rotaļa ir bērniības valoda. Bērni rotaļās izdzīvo savas problēmas un jūtas, tāpēc rotaļa ir galvenais ceļš, kā pieaugušais var izzināt bērna emocionālos pārdzīvojumus. Ja pedagogs vēlas saprast bērna iekšējo pasauli un palīdzēt tam, viņam jāizprot rotaļas milzīgais spēks (Dzintere, Stangaine, 2007, 116). Vērā ņemama, A. Dauges atziņa: “Kultūru nevar teorētiski iemācīties. Tai jāaug cilvēkā no pašas bērniības, jāaug kopā ar viņu pašu un jāsaplūst ar viņa bērniību.” To nenoliedzami, sekmē radošās īpaši teatrālās, rotaļas, kas ir pirmsākums bērnu mākslinieciskajai pašdarbībai. Tādēļ, mūsdiā, svarīgi ir analizēt šo rotaļu attīstības likumsakarības, pievēršot uzmanību literāro darbu ietekmei bērnu rotaļu attīstībā, to uztveres īpatnībām, kā arī pieaugušo lomai bērnu jaunrades sekmēšanā (Dzintere, Stangaine, 2007, 97).

Tāpēc darba autore izvēlējās pētīt – bērnu sadarbības prasmju pilnveidi dramatisāciju rotaļās 4-5 gadu vecumā.

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process pirmsskolā

Pētījuma priekšmets: bērnu sadarbības prasmes

Pētījuma jautājums: kā ar dramatisācijas rotaļu palīdzību var pilnveidot bērnu sadarbības prasmes 4 -5 gadu vecumā?

Pētījuma mērķis: Teorētiski izzināt un praktiski pārbaudīt bērnu sadarbības prasmju pilnveidi dramatisācijas rotaļās 4-5 gadu vecumā.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt zinātnisko literatūru par bērnu sadarbību 4-5 gadu vecumā.
2. Raksturot dramatisācijas rotaļu kā līdzekli bērnu saskarsmes prasmju pilnveidē.
3. Veikt pētījumu par bērnu sadarbības prasmju pilnveidi dramatisācijas rotaļās 4 -5 gadu vecumā.
4. Apkopot iegūtos rezultātus un izdarīt secinājumus.

Pētījuma metodes:

Teorētiskā – zinātniskās literatūras analīze.

Empīriskā – bērnu uzvedības novērojums, pedagoģiskā izmēģinājumdarbība, iegūto datu apkopojums un analīze.

Pētījuma bāze: Rīgas PII “X” 10 bērni 4-5 gadu vecumā.

1. Bērnu sadarbības prasmju pilnveides iespējas rotaļās

1.1. Bērnu sadarbības prasmju raksturojums pedagogu un psihologu teorijās

Pirmsskolas pedagogijas teorētiskos pamatus izveidojusi Daina Lieģeniece, pētot veseluma pieeju audzināšanā. Viņas pētījums apstiprinājis, ka audzināšana un mācīšana sekmē attīstību. Pirmsskolas pedagogijas pētījumu sekmēšana ir nozīmīga tādēļ, ka bērns vecumā no 3-6 gadiem ir jūtīgs, atvērts dažādiem iespaidiem. Viņš jauno uztver un pārdzīvo radoši. Bērns sāk orientēties sociālajās situācijās, apzinās savu ES, cenšas īstenot savas vēlmes un nodomus. Šajā vecumā bērns pakāpeniski apgūst cilvēces kultūru, saskarsmes paņēmienus un parāda sevi kā darbības subjektu. Bērībā gūtais ir drošs pamats visai dzīvei (Lieģeniece, 1999).

Spēja runāt piešķir bērna attiecībām ar pieaugušiem un vienaudžiem pavisam citādu daudzējādību, kas izpaužas dialoga replikās – bērna jautājumos un atbildēs. Ar un caur valodu bērns uztver, izprot, sakārto un rada savu pasauli, kontaktējas ar vienaudžiem, atrod tur savu vietu. Ar jautājumu palīdzību bērns vēlas kaut ko uzzināt, dziļāk izzināt kādu parādību, atgādināt par sevi, rast kontaktu, pārliecināties par savu domu pareizību. Vienlaikus tie liecina par viņa redzesloku, runas un domāšanas prasmēm, prasmi rast dialogu ar līdzcilvēkiem, pasaules skatījumu (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014, 5). Pēc Dzinteres, Stangaines un Augstkalnes pētītajiem autoriem, var minēt L. Vigotska atziņu, par to, ka bērns apgūst komunikāciju, tikai tad, ja viņš ir apguvis dialogu vai dalību tajā (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014, 71).

Bērna intelektuālā, emocionālā, sociālā attīstība, kultūras vērtību apguve nav iedomājama bez dzimtās valodas. Kā atzīmē filozofs G. Gadamers, “valoda ir vidus kurā ES un pasaule saplūst vai parādās sākotnējā savstarpējā piederībā. Valodā priekšstatās visa pasaule”.

Runāšana un valodas saprašana ir saistīta ar saprātu un šīs divas parādības atkarīgas no savstarpējās saskarsmes ar vecākiem (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014, 53).

Ja pirmajos dzīves gados noteicošā loma ir pieaugušā un bērna komunikācijai, tad vēlāk, kļūstot patstāvīgākam viņš pakāpeniski attālinās no pieaugušā. Palielinās vienaudžu ietekme (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014, 70).

Galvenā darba forma bērnudārzā ir rotaļa. Tās saturs, izveides principi, tajās iekļautās tautas mūzikas, pasaku, lietišķās mākslas savstarpējā saistība, kas nodrošina pedagoga un bērna saskarsmi un sadarbību, ir būtiskais bērna audzināšanā (Špona, Čehlova, 2004, 134; Сулейманова, Усманова, 2023, 324).

Psihologs, I. Plotnieks norāda, ka bērns spēlējoties, iemiesojas iedomātās situācijās un tēlos. Rotaļājoties, bērns pilnībā iesaistās lomā un ne tikai piedzīvo veiktās darbības, bet arī paša iniciatīvā izveido attiecības ar citiem un veic darbības, kas atbilst viņa emocionālajām vajadzībām (Vilciņa, Pūpola, Smutova, 2016, 28).

Rotaļājoties, bērns “pielaiķo” dažādas lomas. Sākumā, viņš rotaļājas individuāli, tad sāk veidot dialogu un sadarbību ar vienaudžiem. Piemēram, bērns spēlē ar rotaļlietu lāci, nosēdina to un tam jautā: “Vai ēst griķi?”, “Jā”, “Ko griķi?”. Šeit var novērot, bērns vienlaikus izpilda savu (viena komunikācijas daļībnieka) un lāča (otra komunikācijas daļībnieka) lomu. N. Lepskaja šos dialogus dēvē par “autodialoģiem”, jo tie:

- Fokusēti uz to, kas klausās (esošajā situācijā tās ir lelles un dzīvnieki)
- Šajos dialogos, pats bērns atveido gan runātāju, gan klausītāju. Bērns pats samaina lomas izmantojot savas balss tembru.

Šie autodialoģi veicina bērna ieklausīšanos sarunu biedra replikās, cienīt un ņemt vērā viņa intereses un veidot saiknes starp komunikācijas daļībniekiem, kas ir nozīmīgs priekšnosacījums saskarsmē ar vienaudžiem (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014, 71).

Turcijā, 2023 gadā, tika veikts pētījums par radošuma veicināšanu agrīnā pirmsskolas izglītības posmā.

Bērni, kuriem ir piemēroti apstākļi savas radošās domāšanas izmantošanai un praktizēšanai, aktīvi var stiprināt savas kognitīvās prasmes. Šie apstākļi veicina arī bērnu sociālo prasmju attīstību, piemēram, savu emociju un vērtību atklāšana, izpratne par viņu pašu kultūras un citas kultūras, domāšana un komunikācija ar citiem (Yildirim, Yilmaz, 2023).

Rotaļā bērnu darbībai motivē arī interese un sadarbība ar citiem bērniem. Agrīnajā vecumā, bērni pievērš maz uzmanības citu bērnu darbībām, viņi rotaļājas nevis savstarpēji, bet blakus. Taču, jo vecāks top bērns, jo vajadzīgāki viņam šķiet rotaļu biedri.

Pirmsskolas vecuma bērnu komunikācijas izpēte ir bijusi plaša un daudzveidīga, iesaistot daudzus zinātniekus, tostarp L.J. Kolominskis, L.N.Galiguzova, M.I. Lisina, E.O. Smirnova, D.B. Elkoņins, A.N. Leontjevs, J.B. Gipeņreiter, un citi. Viņi visi ir devuši būtisku ieguldījumu šajā jomā. Lisina ir pētījusi pirmsskolas vecuma bērna personības un komunikatīvo prasmju attīstību, izstrādājot koncepciju par komunikāciju un garīgo attīstību. Viņa uzsvērusi pieaugušo un vienaudžu lomu komunikācijas un attiecību attīstībā. Neskatoties uz dažādām pieejām, zinātnieki vienbalsīgi norāda uz to, cik svarīgas ir attiecības ar citiem vienaudžiem. Šīs attiecības ir jāuztur un jāveicina, jo to pārkāpšana var būt rādītājs bērna attīstības traucējumiem.

Pirmsskolas vecumā cilvēka komunikatīvās īpašības, piemēram, empātija, laipnība, spontanitāte un atvērtība, aktīvi attīstās. Tāpat veidojas arī dažādas komunikatīvās darbības un prasmes. Piemēram, organizatoriskās prasmes ietver spēju iniciēt komunikāciju, vadīt spēles vai aktivitātes, un līderību kādā kopdarbībā. Uztveres prasmes ietver spēju uztvert un saprast citus cilvēkus, kā arī atzīt citus viedokļus. Darbības prasmes ietver brīvu verbālo un neverbālo komunikāciju, kā arī spēju uzturēt kontaktu un komunikāciju ilgstoši (Батенова, Рощина, 2020).

Bērna attīstības gaitā, rotaļas saturs pakāpeniski mainās. Tajā ar vien vairāk tiek uzsvērtas attiecības starp cilvēkiem, un darbībām rotaļā, bērnu motivē izveidojušies priekšstati par cilvēkiem un to savstarpējām attiecībām. Rotaļā šie priekšstati arī attīstās. Te liela nozīme ir rotaļu darbībām un lomām. Darbība tiek veikta ar nolūku- nonākt kaut kādās attiecībās ar citiem rotaļas dalībniekiem (Lieģeniece, 1999,104).

Bērnu dzīvespriecīgumu un aizraušanos rada cilvēki, apkārtējā vide un it īpaši rotaļa. Bērni uzskata rotaļu par jautru aktivitāti, taču tas nenozīmē, ka tā nevar būt nozīmīga un nopietna. Rotaļa ne tikai piedāvā prieku, bet arī veicina motorikas, kognitīvās, emocionālās un sociālās prasmes, sniedzot bērnam vidi, kurā attīstīties un mācīties.

Bērības laikā mācīšanās tiek uzskatīta par būtisku sagatavošanos pieauguša cilvēka dzīvei. Tāpēc Sjūzena Sazerlenda Isāka 1929. gadā rakstīja : “*Rotaļa ir bērna darbs*” (Isaacs, 1930). Un patiešām, rotaļa, kas ir organizēta, strukturēta un balstīta uz noteikumiem ir civilizējoša aktivitāte, kuras vērtība slēpjas tās spējā socializēt. Tāpēc rotaļas ir jāveicina tādā virzienā, kas veicina nākotnes produktivitāti un sociālo integrāciju (Špona, Jermolajeva, Stangaine ... Vigule, 2015, 13).

Psihologe, Guna Svence, savā grāmatā raksta, ka mācoties, ne tikai tiek iegūtas zināšanas un prasmes, bet arī notiek personības attīstība. Grāmatas autore min, ka sociālā konstruktīvisma pieeja apskata šādus procesus, kad indivīds pats konstruē savas zināšanas mācību procesā, turklāt šī procesa laikā, nemitīgi notiek sociālā mijiedarbība ar mācību procesā iesaistītām personām. Tā vietā, lai vienkārši iemācītos zināšanas, indivīdi veido zināšanas sadarbībā ar citiem indivīdiem. Šajā procesā tiek papildinātas savstarpējās zināšanas, apmainoties ar idejām, kā rezultātā pielāgo savas zināšanas, pamatojoties uz sociālo pieredzi (Svence, 2020, 44).

Pirmsskolas izglītība ne tikai veicina bērnu ilgtermiņa produktivitāti, radošumu un prasmīgumu problēmu risināšanā, bet arī sekmē sociālo prasmju attīstību. Bērni mācās dalīties ar rotaļlietām un uzmanību pieaugušajiem, kas veicina savstarpēju komunikāciju. Turklāt viņi apgūst konflikta risināšanas prasmes un cieņu pret citiem bērniem un viņu tiesībām. Šie iegūtie mācību

rezultāti palīdz bērniem risināt jaunas problēmas un konfliktus, kā arī attīstīt spēju risināt nākotnes izaicinājumus dzīvē (Tombak, 2014, 374).

Zviedrijas pirmsskolā tika veikts pētījums, bērniem no 1-5 gadus veciem bērniem. Pētījums parāda, ka izklaide, sajūtu veidošana un zināšanas ir cieši saistītas atstāstīšanas aktivitātēm maziem bērniem. Stāsti, īpaši pasakas, sekmē bērnu estētisku pieredzi, pieredzi un līdzdalību stāstā. Pieaugušajiem un bērniem sadarbojoties kopīgā emocionālā un estētiskā stāsta pieredzē, tas kļūst par pamatu bērnu socializācijai. Šajā ziņā pasakas, izmantojot stāstniecības notikumus, parādās kā mūsdienu kultūras artefakti, kas ir starpnieks tam, ko nozīmē būt cilvēkam; viņi realizē jēdzienus labais un sliktais, kā arī bērnu pašu rūpes un pieredzi. Tādejādi stāstu un pasaku stāstīšana, ļauj bērniem iesaistīties sociālajā izziņā, iemācīties diferencēt sociālās attiecības. Tas notiek caur izklaidi, apburtību un jautrību, tādejādi, socializējoties un kļūstot par savas kopienas locekli (Cekaite, A., Björk-Willén, P. 2018).

1.2. Attīstības likumsakarību raksturojums 4-5 gadu vecumā

Pirmsskolas periods ir bērnības posms, kad veidojas saskarsmes pieredze un vieglāk apgūt nepieciešamās zināšanas un prasmes. Cilvēka saskarsme ar apkārtējo pasauli sākas jau no dzimšanas brīža. Psihologi R. Vuoriens un E. Tūnala norāda, ka saskarsmes spēja, līdzīgi kā citām prasmēm, ir iedzimta, tomēr to ir nepieciešams attīstīt, lai tā kļūtu par pilnvērtīgu prasmi (Baha, 2008, 3).

Psihologs Ēriks Kalvāns, savā grāmatā norāda, ka Ļevs Vigotskis ticēja, ka iedzimtība ir svarīgs faktors, kas ietekmē visu bērna psihisko funkciju attīstību. Tomēr viņš uzsvēra, ka šī ietekme nav vienāda uz visām psihiskajām funkcijām. Piemēram, elementārās funkcijas, kā sajūtas un uztvere, ir vairāk nosakāmas ar iedzimtību, bet augstākās funkcijas, piemēram, tīšā atmiņa, loģiskā domāšana, valoda un runa, ir cilvēka kultūras un vēstures rezultāts, un iedzimtība šajās funkcijās spēlē tikai sākotnēju, nevis galveno lomu (Kalvāns, 2018, 10).

Bērna psihiskajā attīstībā, D. Eļkoņins un viņa sekotāji ir ieviesuši konceptu, kur bērnu apraksta kā personību, kas aktīvi izpēta pasauli, iegūstot izpratni par lietu un cilvēku attiecībām. Viņi uzskata, ka šī izpēte ir dinamiska un notiek caur vadošām darbībām, kurām ir liela nozīme bērna psiholoģiskajā attīstībā. Pirmsskolas vecumposmā (3–7 gadiem), galvenā vadošā darbība ir sižetiskās lomu rotaļas. Šādām rotaļām ir būtiska loma, ļaujot bērnam iepazīt plašo pasauli, tostarp dabas parādības, pieaugušo lomas un savstarpējās attiecības. Bērnam pieaugušais ir galvenais informācijas avots, kas palīdz izskaidrot redzēto pasaulē. Šis posms bieži tiek saukts par "kāpēcīša" periodu, jo bērns aktīvi jautā pieaugušajiem par apkārtējo pasauli. Šajā laikā bērnam rodas

vajadzība pēc sabiedriski nozīmīgas darbības, izpausmēs parādās tēlainā domāšana, iztēle, un sāk veidoties pirmie priekšstati par morāli un ētiku (Kalvāns, 2018,12).

Emocionālajai saskarsmei un pozitīvai mijiedarbībai ir izšķiroša nozīme arī vēlākajos attīstības posmos. Kustību, uztveres, domāšanas un runas attīstība mazbērna vecumposmā ir stipri saistīta ar vecāku vēlmi piedalīties bērna ikdienas priekšmetiskajās darbībās. Šajā laikā notiek bērna kognitīvo spēju veidošanās un personības pamatu nostiprināšana.

Saskarsmes veidi, ko zinātniece Muhina izdala, raksturo pirmsskolas vecuma bērnu pieredzi:

1. Situatīva personiskā saskarsme, kas raksturīga zīdaiņa vecumam (0–1 gads).
2. Situatīva lietīšķā saskarsme (1–3 gadi), kur bērnam nepieciešams silts emocionālais kontakts ar pieaugušo un sadarbība.
3. Nesituatīva izzinošā saskarsme (3–5 gadi), kur bērns izjūt izzināšanas tieksmi un vēlas iepazīt visu pasauli.
4. Nesituatīva personiskā saskarsme (4–6 gadi), kas raksturīga bērna vajadzībai sajūst sapratni un līdzpārdzīvot pieaugušā pusi, interesējoties par bērna iekšējo pasauli un viedokļiem. Šis ir periods, kad bērns uzskata sevi par svarīgu un neatkarīgu būtni ar savu viedokli un iniciatīvām.

Arī Vigotska, kognitīvās attīstības teorija, kas mūsdienās, joprojām ir aktuāla, tiek uzskatīts, ka mācīšanās vienmēr notiek saskarsmē ar citiem cilvēkiem (Sebre, Miltuze,157).

Vecumā no 2 līdz 7 gadiem bērna kognitīvā attīstība saskaņā ar Piažē, (Piaget 1970) atbilst pirmsoperacionālajai stadijai, kurai raksturīgas svarīgas iezīmes salīdzinājumā ar iepriekšējiem attīstības posmiem. Šajā stadijā notiek strauja valodas attīstība un sāk simbolu izmantošana (Sebre, Miltuze,150). Simbolu izmantošana parādās, bērna spējā, prātā veidot priekšmeta reprezentāciju, atliktā atdarināšanā un simbolisko spēļu veidā. Tas notiek, kad viens priekšmets tiek aizstāts ar citu, piemēram – spēļu klucīti pieliekot pie auss, tas pārtop iedomātā telefonā. Tādējādi varam secināt ka esošai priekšmets simbolizē citu priekšmetu, kas atrodas bērna iztēlē bet realitātē nav pieejams.

Pirmsoperacionālā posmā bērna domāšana ir maģiska (2-4gadi) - bērni šajā vecumā uztver pasauli galvenokārt caur redzamām pazīmēm, nevis meklē loģiskus izskaidrojumus notiekošajam, un viņi bieži sajauc realitāti ar izdomu. Pirmsskolas vecuma bērna domāšana ir konkrēta – bērns balstās uz savu pieredzi, viņam ir grūti domāt vispārināti. Kā vēl vienu īpatnību var minēt, animismu, tas ir – kad bērns piešķir dzīvo būtņu īpašības, nedzīvām

lietām vai objektiem. Arī egocentrisms, raksturo šo vecumposmu, kad bērns nespēj izprast cita cilvēka viedokli un neizprot viņa skatupunktu (Sebre, Miltuze, 154).

Kognitīvajiem psihologiem ir interese par to, kā izziņas procesi saistās ar valodu. Starp pētītajiem autoriem, Emonijs (Emmorey) definēja, ka valoda ir zīmju un simbolu sistēma, tai ir daudz formas – skaņas, mīmika, žesti, rakstīti simboli un pētītais autors Adedimeji, pauda, ka tās galvenā funkcija ir nodot ziņas vai informāciju (Martinsone, Miltuze, Voita u.c., 2015, 148).

Pēc Dzinteres, Stangaines un Augstkalnes pētītajiem autoriem, Newkombe secināja ka, pētījumos par pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstību, kam māte veltījusi uzmanību, ir tikpat interesanti. Kad salīdzināti bērni ar ātrāku runas attīstību ar tiem, kuri attīstās vidējā tempā, atklājās, ka mātēm runas pieejas nav būtiski atšķirīgas pēc sarežģītības vai garuma. Tomēr mātes, kuru bērni ir attīstījušies vēl labāk, izsaka savas domas skaidrāk, cenšoties izvairīties no jebkādas neskaidrības. Viņas aktivizē bērnus dialogā, netieši precizējot un dažkārt pat atkārtojot un papildinot bērna izteikumus (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014, 62).

Doktorante Salahat Musajeva (Mycaeva), savā pētījumā pauda, ka 4-5 gadu vecumu, raksturo tēlainās domāšanas attīstība. Šajā vecumā dominē spēļu aktivitātes, kuru procesā, katrs bērns cenšas izprast apkārtējo pasauli. 4-5 gadus vecs bērns pārbauda un salīdzina objektus, tos modelējot. Bērna uztvere par paredzētā objekta ārējām iezīmēm. Šajā laikā veidojas bērna iztēle, un objektu forma, krāsa, izmērs un atrašanās vieta atspoguļojas bērna iztēlē. Šis periods ir labvēlīgs laiks, lai uzlabotu bērnu maņu orgānu darbību un veidotu idejas par vidi. Pilnveidojas komunikācijas prasmes, dalās ar mantām, demonstrē sadarbību rotaļās, palīdzēt pieaugušam un veikt vienkāršus uzdevumus. Pakāpeniski paātrinās smalko motorisko prasmju attīstība- labi tur zīmuli, loka papīru, veido dažādas figūras no plastilīna. Ir pagātnes un tagadnes izjūta. Klausās vecumam atbilstošas pasakas un stāstus, iegaumē vienkāršus dzejoļus, klausās un saprot cita runu, jautā un atbild veidojot vienkāršus teikumus. Zina savu vārdu un uzvārdu, adresi, ģimenes locekļu vārdus. Nosauc dzīvniekus un viņu bērnus, profesijas. Ar pieaugušā palīdzību stāsta pazīstamas pasakas. Uzmanības noturība, 4-5 gadu vecumā ir 15-20 minūtes. Šajā vecumā, bērni prot vispārināt, salīdzināt, analizēt. Tādejādi 4-5 gadu vecums ir svarīgs, bērna intelektuālās attīstības posms (Mycaeva, 2020).

1.3. Dramatizācijas rotaļa kā līdzeklis sadarbības prasmju pilnveidē

Kas ir dramatizācija? Kā skaidro pedagogijas terminu skaidrojošā vārdnīca, *dramatizēšana nozīmē* - literārā darba pārstrādāšana skatuvei, pārveidojot episkus stāstījumus dialogos, saasinot situācijas, padziļinot pārdzīvojumus, padarot dinamiskāku notikumu gaitu (Pedagogijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 42).

Dekēns un Štāls savos darbos ir akcentējuši domu, ka bērns agrīnajā vecumā rotaļājas, lai iemācītos pārvaldīt savu ķermeni. Viņš labprāt vingrina locekļus, bez mitas kustas un skrej, lec un kāpj, šūpojas un dejo dzied un klaigā. Vēlāk seko rotaļas, kurās bērns darbojas ar priekšmetiem. 2-4 gadu vecumā bērna vadošā darbība ir rotaļa, tā šajā vecumā motivē viņu darbībai (Lieģeniece, 1999, 103-104).

Pēc vairāku zinātnieku uzskatiem, svarīga motorisko īpašību attīstība jāsāk jau pirmsskolas vecumā (Pasichnyk, Pityn, Melnyk, u.c. 2018).

Jau 4-5 gadus vecu bērnu ārdišanas darbībām var motivēt izziņas intereses. No attīstības viedokļa, augstākais līmenis ir konstruktīvajām rotaļām, kurās no atsevišķām daļām uzceļ un saliek kaut ko jaunu. Tā attīsta prasmi realizēt mērķi. Bērnam augot, pilnveidojas attiecības ar vienaudžiem. Rotaļā galveno nozīmi iegūst loma, kuru atveidodams bērns iegūst priekšstatu par cilvēku savstarpējām attiecībām un kultūru. Sižetiskajās lomu rotaļās bērns netieši atspoguļo savas ģimenes rituālus, tradīcijas, vērtīborientāciju (Lieģeniece, 1999, 103-104).

Bērnu darbībai un sevis attīstībai motivē izveidotie priekšstati par sevi. Tie ietekmē viņa domāšanu un uzvedību. Bērnu motivē arī viņa pašizjūta – indivīda domas un jūtas ir primārs spēks, kas motivē, virza, kontrolē un regulē viņa darbību. Te pieder viņa domas un jūtas pret sevi (Lieģeniece, 1999, 115).

Pedagogi un psihologi norāda, ka bērniem rotaļā izpaužas gan lomu, gan reālās attiecības. Rotaļājoties ar dažādām lomām, bērni dziļāk izpratīs cilvēku attiecības, atzīstot, ka katrai lomai ir specifiskas tiesības un pienākumi, kā arī atklājot, ka katrai lomai ir savas noteiktas tiesības un pienākumi, kuras var atšķirties dažādās dzīves situācijās (Kaņepēja, Lieģeniece, Černova, Dzintere, Pučure, ...Giluča, 2003, 38).

Rotaļās, atklājas radošums. Skolotājam būtu jāļauj spēlēt ar dažādām idejām un viedokļiem, veicinot audzēkņu spēju skatīties aiz ierastajām robežām. Radošā darbība ir galvenais instruments, kas veicina motivāciju un jaunus sasniegumus, piemēram, oriģinālu ideju radīšanu un personīgo spēju attīstību. Turklāt radošajai darbībai ir refleksiīvas iezīmes, kas palīdz atklāt cilvēka intereses un izpratni. Tāpēc skolotājam ne tikai jābūt izglītotam, bet arī jābūt kā labam psihologam,

kurš ir iejūtīgs, pieņemošs un atbalstošs. Daudzi audzēkņi radošā procesa laikā var saskarties ar īgnumu, apātiju, dusmām vai izvairīties no izaicinājumiem, tāpēc skolotājam ir jārada droša un atvērta vide. Tādēļ ir svarīgi atvēlēt pietiekami daudz laika radošai darbībai un audzēkņu atbalstam (Kragis, 2019, 31).

Sociālās un emocionālās prasmes, īpaši emocionālā kontrole, ir kritiski svarīgas sociālajai attīstībai, kā arī akadēmiskajiem sniegumiem un vēlākiem panākumiem dzīvē. Amērikas savienotajās valstīs, tika veikts pētījums, starp 4 gadus veciem bērniem. Tika pētīts, kā dramatiskās rotaļas unikāli uzlabo emocionālo kontroli maziem bērniem. Neiejaukšanās darbības veids, kas ir saņēmis ievērojamu uzmanību sociālo spēju palielināšanai, ir iesaistīšanās iedomātās pasaulēs, izmantojot izlikšanās spēli vai dramatisku spēli. Visās šajās aktivitātēs bērns iesaistās ne burtiskā darbībā, iemiesojoties caur tēlu. Lai precīzāk norādītu kurus sociālos, emocionālos labumus, ietekmē iesaistīšanās noteikta veida izlikšanās aktivitātēs, dramatiskās izlikšanās spēlēs, izšķirošā attīstības posmā – pirmsskolas gados. Pirmsskola ir īpaši svarīgs laiks, lai pozitīvi ietekmētu sociāli emocionālo attīstību, jo šīs prasmes veido bērnu gatavību skolai, pielāgošanos skolai un sadarbības veidošanu, grupās skolas vidē (Thalia R. Goldstein, Matthew D Lerner, 2017).

Kā min, raksta autore Martinova (Мартинова) teatralizētā rotaļāšanās sniedz bērnam lielu prieku un izbrīnu. Te slēpjas radošuma pirmssākumi. Tiek ietekmēti psihiskie procesi – uztvere, iztēle un ticība pārvērtībām, emocionālā uztvere, tēlainā, loģiskā domāšana un kustību aktivitātes (Мартинова, 2016, 509).

Kā min, raksta autore Aisem Tombak (Aysem Tombak), dramaturģija ir viena no efektīvākajām mācību metodēm, jo tas ļauj bērnam iesaistīties procesā, darīt, dzīvot, just, īstenot un domāt. Bērni mācās par dzīvi, noteikumiem un daudzām citām lietām dabiskā veidā caur spēlēm. Var teikt, ka dramaturģija nostāda izglītojamo centrā, padara viņu aktīvu mācību procesā. Bērni spēj domāt radoši, kritiski, daudzdimensionāli un brīvi, parādīt izziņas, sociālo, emocionālo un psihomotoro attīstību izklaidēties, radīt empātiju, īstenot savas zināšanas un attīstīt sadarbības prasmes caur dramaturģiju, kur tiek realizēta aktīva mācīšanās.

Drāmas aktivitātes dod iespēju dalībniekiem aplūkot dažādas sociālās lomas un problēmas. Šo mijiedarbību laikā tiek apskatīti arī problēmu stili, tādejādi dalībnieki gūst pieredzi no darbiem uz problēmu risināšanu. Lai radītu, bērni izmanto savas zināšanas un pieredzi reālajā pasaulē, lai radītu iedomātu pasauli drāmā, un viņi mācās pētīt attiecības un notikumus, definējot lomas un situācijas viņu veidotajā dramaturģijā. Bērni identificējas ar lomām, ko viņi uzņemas, un pēta attiecības un notikumus. Līdz ar to darba autore, secina, ka dramaturģija pirmsskolas izglītībā –

paaugstina radošumu un iztēli, prasmi pieņemt lēmumus, patstāvīgi domāt. Tas attīsta komunikācijas prasmes, runājot ar draugiem un atveidot izrunā savas iekšējās balsis, tas veicina sevis uztveri. Tas attīsta sadarbības sajūtu ar grupu, jo notiek grupu darbs, attīsta sociālo jūtīgumu, atbildības sajūtu un sociālās dzīves prasmi (Tombak, 2014, 376).

Pētot un analizējot zinātnisko literatūru, par sadarbības prasmēm, dramatizācijas ietekmi uz sadarbību un bērnu attīstības likumsakarību 4-5 gadu vecumā, var secināt, ka bērns ir pētnieks, kas aktīvi izpēta pasauli un veido izpratni par lietu un cilvēku mijiedarbību.

Darba autore var secināt, ka šajā vecumā bērns ir jūtīgs, radošs un atvērts dažādiem iesaistītiem. Viņam attīstās valoda, kas veicina sadarbību gan ar pieaugušo, gan ar vienaudžiem un paplašina bērna redzesloku. Ir pierādīts, ka vecāku loma, dzīves pirmajos gados ir noteicošā komunikācijas un sadarbības veicināšanā vienaudžu starpā. Tas notiek ar rotaļas starpniecību, kad bērns "pielaiķo" dažādas lomas, kurās veidojas empātija, laipnība, atvērtība, spontanitāte, kas ir sadarbības prasmes veicinošie faktori. Vecumā no 3 līdz 7 gadiem vadošās ir sižetiskās lomu rotaļas. Bērnam attīstās tēlaina domāšana, to uzsver gan pašmāju, gan ārzemju zinātniskās literatūras autori. Joprojām dominē egocentrisms un tiešā domāšana. Bērni uztver pasauli caur redzamām pazīmēm, taču notiek strauja attīstība, kurā palielinās uzmanības noturība, vārdu krājums, bērni klausās pasakas un ar pieaugušā palīdzību, atstāsta tās. Prot vispārināt, salīdzināt un analizēt. Notiek svarīgi attīstības procesi.

Radošā darbība ir noteicoša motivācijā uz jauniem sasniegumiem, oriģinālu ideju radīšanu un personīgo spēju attīstību. Pedagogam svarīgi atbalstīt, virzīt un veicināt radošumu un radīt drošu un atvērtu vidi.

Pētot zinātnisko literatūru, par dramatizācijas ietekmi uz sadarbības prasmi, darba autore var secināt, ka tā ir viena no efektīvākām mācību metodēm pirmsskolā. Ir pierādīts, ka rotaļa sekmē vispusīgu attīstību un sagatavo bērnu pieaugušā dzīvei - māca risināt problēmas, konfliktus un nākotnes izaicinājumus. Analizējot arī ārzemju literatūru par savstarpēju sadarbību, tāpat kā latviešu literatūrā, tiek uzsvērta pasaku un dramatizācijas nozīme sadarbības veicināšanā un bērnu kopējā attīstībā.

2. Pētījums par sadarbības prasmju pilnveidi dramatisācijas rotālās pirmsskolā

2.1. Izvēlēto pētījuma metožu pamatojums

Zināšanas par audzināšanu vāc un apkopo katra tauta. Tās ir rūpes par nākotni, tās ir cilvēku kvēlākās un svētākās vēlēšanās turpināties savos bērnos - vēl labākos, vēl radošākos, vēl gudrākos (Špona, Čehlova, 2004, 9).

Pedagoģiskos pētījumos līdz pat mūsu dienām izmanto Senās Grieķijas seno domātāju atziņas. Sokrāts 4.gs. p. m. ē. izvirzīja idejas par nepieciešamām cilvēku prasmēm uzdot jautājumus, lai nonāktu pie to atrisināšanas. Cilvēkam jāmacās domāt problēmās – tas ir viens no mūsdienu pētnieciskās darbības pamat aspektiem (Špona, Čehlova, 2004, 9).

Paša personīgi nozīmīga darbība ir attīstības nosacījums. Šī ideja ir izveidojusies par teoriju, kuru formulējusi L. Božoviča: “Lai kādos apstākļos mēs bērnu neliktu, lai kādas prasības tam neizvirzītu, līdz tam laikam, kamēr šie apstākļi un prasības nav vajadzīgas pašam bērnam, tie nekļūs par attīstības faktoriem” (Špona, Čehlova, 2004, 37).

Pedagoģijas metodoloģija ir zinātniskās izziņas svarīgākie vispārinātie teorijas principi, metodes un paņēmieni kopums (Špona, Čehlova, 2004, 36).

Izvirzītais pētījuma jautājums: kā ar dramatisācijas rotaļu palīdzību var pilnveidot bērnu sadarbības prasmes 4 -5 gadu vecumā?

Autore izvēlējās klasiskās **pētījuma metodes:** teorētiskā – zinātniskās literatūras analīze, empīriskā – bērnu uzvedības novērojums, pedagoģiskā izmēģinājumdarbība, iegūto datu apkopojums un analīze, savas pētāmās problēmas kontekstā.

Empīriskie pētīšanas metodi – novērošana, aptaujas, pedagoģisko situāciju veidošana un analīze un citi, nodrošina jaunu zinātnisko faktu un sakarību iegūšanu kopā ar apstākļiem, kādi ir pedagoģiskajā realitātē.

Novērošana – Novērojums pedagoģijā ir nozīmīgs tādēļ, ka šī metode, ļauj precīzāk izprast cilvēka rīcības nianšes un jēgu, īpaši augoša audzināmā uzvedību. Novērojums ir zinātnisks, ja tas ir plānveidīgs, mērķtiecīgs, ilgstošs patstāvīgs un norit dabiskā vidē. Novērojot tiek identificētas un fiksētas parādības un procesi, pamatojoties uz to izpausmēm un izplatību. Atšķirībā no novērošanas ikdienas apstākļos, pētnieciskā novērošana ir fokusētāka un sistemātiskāka (Mārtinsons, Pipere, Kamerāde, Kristapsone, Mihailovs, Sīle...Olsena, 2011, 182).

Anketēšana (kvantitatīvā pētījuma metode)- Socioloģiskās aptaujas organizēšana un veikšana ietver respondentu atlasīšanu, izmantojot izlases metodes (kvantitatīvās metodes), un viņu

intervēšanu, kur jautā aptaujas anketā iekļautos jautājumus un iegūst atbildes, kas pēc tam tiek apkopotas un analizētas ar kvantitatīvajām datu analīzes metodēm. Aptaujas anketas jautājumus klasificē galvenokārt pēc tām funkcijām, ko tie pilda, un pēc formāta. Saturiskie jautājumi, kas attiecas uz pētījumā izzināmo tēmu, tiek izdalīti kā pirmās kategorijas (Nikišins, 2023).

Datu apstrādes metodi – Tika izmantota, aprakstošā statistika un datu apstrāde tika veikta programmā - *MS EXCEL* (tabulas, grafiki) (Špona, Čehlova, 2004, 79-92).

Darba autore izvēlējās anketēšanas metodi, jo tādejādi, var uzzināt, kas ietekmē sadarbības prasmi gūstot atbildes no respondentiem – vecākiem. Respondentam bija jāizvēlas viena no pieejamām atbildēm, paužot savu viedokli par sadarbības prasmi veicināšanu dramatisāciju rotaļās. Aptaujas priekšrocība ir ātri un ērti aizpildāma forma, kas taupa laiku un ir augsta atbilžu kontrole, kas ļauj precīzāk iegūt datus.

Novērošana un pētīšana, ir pedagoga darbības neatņemamā sastāvdaļa. Tas ir nepieciešams, lai labāk iepazītu savus audzēkņus, izzinātu viņu prasmes un vajadzības, piedāvātu atbilstošāku mācību metodi un sekmētu vispusīgu attīstību.

2.2. Pētāmās mērķauditorijas apraksts

Pētījumā piedalījās 10 bērni, vecumā no 4-5 gadiem. No tiem 5 zēni un 5 meitenes. Lai veiktu pētījumu, darba autore, veica individuālu novērošanu pētījuma sākumā, lai iepazītu bērnu (sk. 1. tabulu).

1. tabula. Bērnu raksturojums

Nr. p.k.	Bērna Vārds Uzvārds	Bērna raksturojums
1.	Klāvs 4,8	Draudzīgs, komunikabls, labprāt iesaistās piedāvātās un pašizdomātās darbībās. Grupas līderis, ierosinātājs. Vairāk patīk darboties komandā vai nelielā grupā. Uzņemas vadību. Taču ātri apvainojas un nevēlas piekāpties. Uzskata sevi par “galveno” grupā.
2.	Karlīna 4,3	Klusa, nosvērta ar runas traucējumiem. Nesen sāka veidot īsus teikumus. Vairāk pauž savas vēlmes un vajadzības neverbāli. Vairāk darbojas patstāvīgi. Ja viņu aicina bērni vai iesaista darbībā, uzturas neilgu laiku, tad atkal paliek viena.
3.	Alise 4,2	Draudzīga, klusa, darbojas individuāli vai nelielās grupās. Draudzējas gan ar meitenēm, gan zēniem. Grupā ievēro noteikumus, ja pamana noteikumu pārkāpumu, informē grupas audzinātāju, norādot uz pārkāpumu. Patīk komentēt notiekošo.
4.	Džeims 4,7g.	Aktīvs, ar uzvedības traucējumiem. Grib būt līderis un dažkārt uzspiež pārējiem savu vēlmi. Individuāli darboties nepatīk, neprot atrast sev nodarbi. Patīk izrādīt pārkāpumu un pulcēt ap sevi grupas biedrus. Bieži izvēlas negatīvos tēlus, rotaļājoties izspēlē negatīvu pieredzi, agresiju, līdz ar to bērni nevēlas ar viņu spēlēt vai spēlē īsu brīdi. Gudrs zēns, bet

		grūtības ar uzmanības noturību. Problēmas risina, pielietojot fizisku spēku pret grupas biedriem.
5.	Olīvija 4,6g.	Sabiedriska, mācībās iesaistās ar interesi un apzinīgumu. Rotaļājas gan individuāli, gan grupā. Vērsta uz sadarbību. Dažkārt aizstāv savu viedokli pielietojot fizisku spēku un ātri apvainojas. Patīk ieņemt vadošo lomu rotaļā, patīk gūt atzinību starp bērniem un no pieaugušiem.
6.	Paula 4,5g.	Grūti raksturot, Paulu. Garastāvoklis ir neprognozējams. Dienu no dienas uzvedība var krasi atšķirties. Vairāk darbojas individuāli, bieži jāmudina un jāpiedāvā darbošanās. Patīk likt puzzles, bet ja iesaistās pēc pamudinājuma, grupas darbā, kopē citu bērnu uzvedību un dažkārt sāk dziedāt, teikt lietas, kas nav saistītas ar notiekošo darbību, it kā viņa atrodas domās kaut kur citur. Zināšanas un darbošanās vairāk atbilst pirmajam posmam. Apmeklē speciālistus un ir novirzīta komisijai. Labprāt atveido savu mīlāko multiplikācijas filmu vai pasaku varoņus, atdarinot to kustības, balsi vai dziedājumu.
7.	Amēlija 5g.	Meitene no Ukrainas. Darbojas individuāli, komunicē ar bērniem valsts valodā. Iesaistās nodarbībās un sekmīgi tiek līdzī mācību programmai. Iesaistās skolotājas piedāvātās aktivitātēs. Bērni aicina, savās rotaļās. Klusa, draudzīga un izvairās no konflikta situācijām. Labprāt rotaļājas ar lellēm un imitē sadzīves situācijas.
8.	Leo 4,5g	Bieži slimo, bet kad apmeklē pirmsskolu, labprāt darbojas gan individuāli, gan grupā. Izvairās no konfliktiem, rotaļās izvēlas pozitīvus tēlus. Meklē kompromisu, bieži piekāpjas. Netiecas ieņemt līdera pozīciju, biežāk seko līderim, papildinot rotaļas gaitu ar savām idejām, ierosinājumiem.
9.	Alfrēds 4,3g.	Erudīts bērns. Interesējas par grāmatām, vēsturi. Labprāt darbojas individuāli un iesaistās kopīgās darbībās, biežāk, pēc pedagoga pamudinājuma. Nereti tiek pārprasts bērnu vidū. Cenšas paskaidrot verbāli, bet gadās pielietot spēku pret vienaudžiem lai aizstāvētu savu viedokli, un nereti tiek izstumts no grupas darbības. Labprāt izspēlē sižetus ar dzīvnieku figūriņām.
10.	Eidens 4,6g.	Vērotājs. Kluss, iesaistās darbībās pēc pamudinājuma, labprāt darbojas individuāli. Sekmīgi var sadarboties nodarbības ietvaros, izsaka savu viedokli, ja tiek pamudināts.

Pēc iegūto bērnu raksturojuma, darba autore var secināt, ka bērni kopumā ir vērsti uz sadarbību (Klāvs, Alise, Olīvija, Amēlija, Leo, Alfrēds), taču katram ir nepietiekamas prasmes lai darbotos. Balstoties uz teorētisko – zinātniskās literatūras avotiem, šo prasmi var attīstīt. Vairāki bērni labprātāk darbojas individuāli, dēļ nepilnīgas verbālās (Karlīna) un sadarbības prasmes (Paula). Kā arī darbojas labprātāk individuāli (Eidens). Grupā ir izteikts līderis ar uzvedības traucējumiem, kas nereti vēlas savu sabiedrību uzspiest un pielieto spēku, izdarot pāri otram (Džeims). Lai arī grupā ir potenciāls, taču katram no bērniem ir nepietiekamas prasmes lai darbotos kopā, spētu atšķirt labu rīcību no sliktas, vai prasme veikt patstāvīgi izvēlētu vai piedāvātu darbību.

2.3. Pētījuma norises apraksts

Savā darbā, autore izvēlējās piemērotākās metodes, balstoties uz Skola 2030 sociālās un pilsoniskās jomas, plānotiem sasniedzamiem rezultātiem, pētāmās problēmas kontekstā. Izvirzīja pētījuma svarīgākos kritērijus, lai pārbaudītu **pētījuma jautājumu - kā ar dramatisācijas rotaļu palīdzību var pilnveidot bērnu sadarbības prasmes 4 -5 gadu vecumā?**

Pētījums norisinājās, pirmsskolas izglītības iestādē “X”, laika posmā no 2024.gada februāra līdz 2024. gada aprīlim. Pētījumā piedalījās 10 audzēkņi, vecumā no 4 līdz 5 gadiem - 5 zēni un 5 meitenes.

Tika izvirzīti trīs kritēriji:

1. Atšķir labu rīcību no sliktas – Saskata labu rīcību un sliktu, skaidro, stāsta par to. Atdarina labu rīcību, palīdzot citiem, daloties ar rotaļlietām, izrāda empātiju. Sliktas saskarsmes gadījumā sniedz emocionālu atbalstu un lūdz palīdzību pieaugušam.

2. Rotaļājas un darbojas nelielā grupā – Vai audzēknis pēc paša iniciatīvas iesaistās sev interesējošās rotaļās ar citu audzēkni. Vai ieņem vērotāja pozīciju un vēro, kā citi bērni savā starpā rotaļājas. Vai pēc skolotāja vai cita bērna pamudinājuma iesaistās pāri vai nelielā grupā.

3. Veic patstāvīgi izvēlētu vai piedāvātu darbību- Mērķis ir noskaidrot vai bērni meklē dažādus risinājumus patstāvīgas vai piedāvātas darbības veikšanai. Izrāda iniciatīvu patstāvīgi tikt gala ar veicamo darbību.

Izvirzītie kritēriji, tika vērtēti 4 baļļu sistēmā. Kur 1 ir zemākais punktu skaits un 4 ir augstākais punktu skaits. Turpmāk tekstā, tiks lietots saīsinājums – SA, TA, A, AP.

SA (Sācis apgūt) – 1

TA (Turpina apgūt) – 2

A (Apguvis) – 3

AP (Apguvis padziļināti) – 4

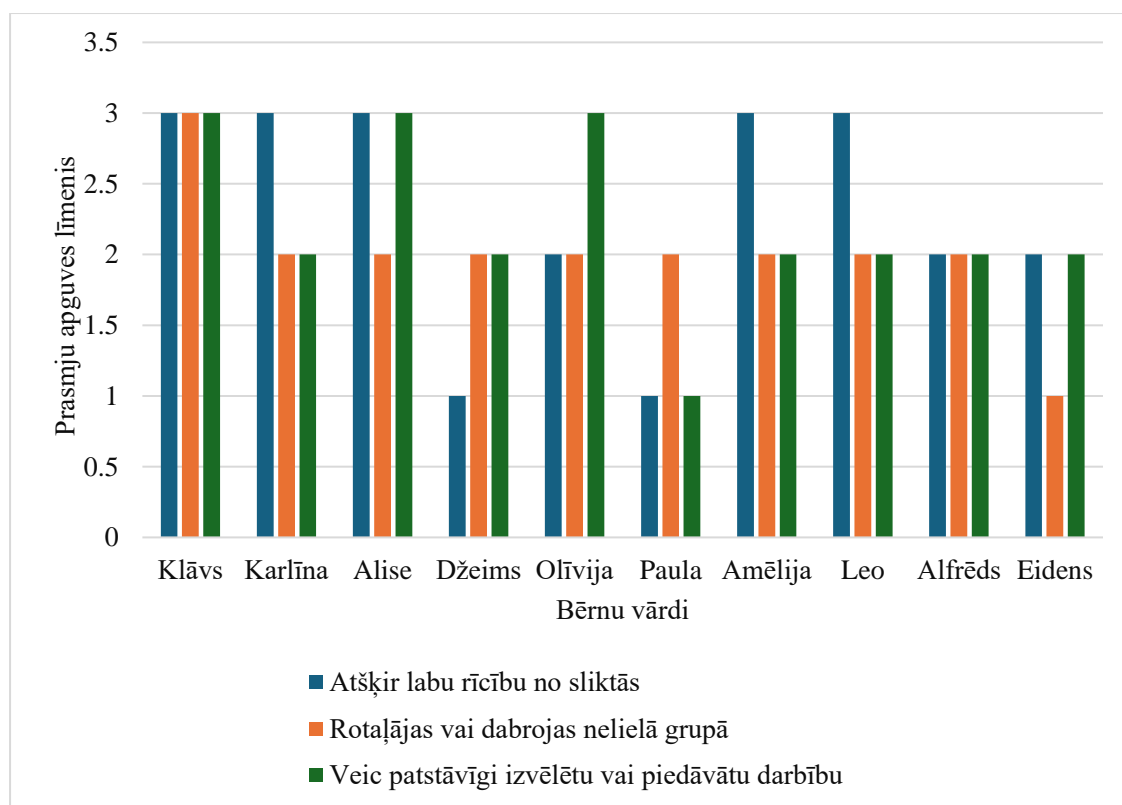
Pētījums norisinājās, pirmsskolas izglītības iestādē “X”, laika posmā no 2024.gada februāra līdz 2024. gada aprīlim. Pētījumā piedalījās 10 audzēkņi, vecumā no 4 līdz 5 gadiem - 5 zēni un 5 meitenes (sk. 2. tabulu).

2. tabula. Bērnu sadarbības prasmiņu vērtējums pētījuma sākumā (2024.gada februāris)

Nr.p.k.	Vārds	Atšķir labu rīcību no sliktās	Rotaļājas vai darbojas nelielā grupā	Veic patstāvīgi izvēlētu vai piedāvātu darbību
1.	Klāvs	3	3	3
2.	Karlīna	3	2	2
3.	Alise	3	2	3

4.	Džeims	1	2	2
5.	Olīvija	2	2	3
6.	Paula	1	2	1
7.	Amēlija	3	2	2
8.	Leo	3	2	2
9.	Alfrēds	2	2	2
10.	Eidens	2	1	2

Audzēkņi tika novēroti gan individuāli gan darbojoties grupās. Vērojums tika veikts, pēc iepriekš izvirzītiem kritērijiem (sk. 1. attēlu).

1. attēls. Bērnu sadarbības prasmju vērtējums pētījuma sākumā (2024.gada februāris)

Balstoties uz izstrādātiem kritērijiem un iegūtiem sākotnējiem datiem, ir redzams, ka bērnu sadarbības prasmju veicinošie rādītāji:

- **atšķirt labu rīcību no sliktās:**

SA- Džeims, Paula. TA- Olīvija, Alfrēds, Eidens, A- Klāvs, Karlīna, Alise, Amēlija, Leo. AP – nav.

- **rotaļāties vai darboties nelielā grupā :**

SA – Eidens, TA- Karlīna, Alise, Džeims, Olīvija, Paula, Amēlija, Leo, Alfrēds, A- Klāvs, AP-nav.

- **veic patstāvīgi izvēlētu vai piedāvātu darbību:**

SA- Paula, **TA-** Karlīna, Džeims, Amēlija, Leo, Alfrēds, Leo, **A** – Klāvs, Alise, Olīvija, **AP** – nav.

Iegūstot sākotnējos datus, darba autore veica pedagoģisko izmēģinājumdarbību, piedāvājot bērniem dramatisāciju, kā galveno instrumentu sadarbības prasmes pilnveidošanai.

Pētījuma ietvaros tika palūgts, katram atnest no mājām, savu mīļāko pasaku grāmatu. Apskatot kopīgi atnestās pasaku grāmatas, kopā ar bērniem tika izrunāts kuri pasaku tēli, patīk viss vairāk? Kāpēc? Vairākums piekrita par labu pasakām par dzīvniekiem, jo iepriekšējā tēma bija saistīta ar mājas un meža dzīvniekiem. Bērni balstījās uz iegūtām zināšanām un pieredzi, pamatojot savu izvēli. Klāvs izteica priekšlikumu par pašu izdomātu pasaku. Tika izvirzītas trīs pasakas un viena bija pašu izdomāta. (Pasaku aprakstu, skatīt pielikumā)

1. Vecīša cimdiņš.
2. Trīs sivēntiņi un vilks.
3. Kukulītis
4. Princeses Salātlapiņas, dzimšanas diena. (pašsacerētā pasaka).

1.Pasaka “Vecīša cimdiņš”

Grupa tika tematiski izdekorēta, bija saliktas mākslīgās egles- “pasaku mežs”, “sniega kupena”. Lai rosinātu bērnu interesi un iztēli, dažādās grupas malās bija salikti attēli (pasakas fragmenti- kartupeļu maiss, krūmi, Ķēniņa pils) un pasakas personāži – muša, pele, zaķis, vilks, lācis, vecītis un cimdš.

Skolotāja: Bērni sasēžas uz krēsliem, izveidojot apli. Skolotāja stāsta, ka grāmatas mūs ved dažādos, interesantos ceļojumos. Lasot pasakas vari kļūt par ko vien vēlies un piedāvā bērniem, doties aizraujošā ceļojumā uz pasaku valsti kopā.

Bērni: Bērni uzmanīgi klausījās un vēroja skolotājas darbību un intonāciju.

Skolotāja : Lai rosinātu interesi un uzmanību, skolotāja sarīko pārsteiguma momentu. Ierauga sniega kupenu un jautā bērniem - kas tas ir?

Zem kupenas, izrādās ir paslēpusies “brīnumu” kaste!

Aktualizācija- Brīnumu kaste! Kas tajā ir? Skolotāja pakrata kasti – neko nevar dzirdēt, skaņas nav! Skolotāja rosina ielikt roku un pataustīt iedod pakratīt arī bērniem, jautā vai dzird kādu skaņu?!

Bērni: - Nē, atbild bērni! Tad skolotāja rosina ielikt roku pataustīt.... Un pastāstīt ko viņi jūt?

Klāvs- Kaut kas mīksts, varbūt cimdš (izdara secinājumu uzreiz)

Karlīna – Ieliek roku, pasmaida, īsi pasaka mīksts.

Paula- Nedroši, bet ar skolotājas iedrošinājumu ieliek roku, tikai pasmaida un sakautrējas.

Olīvija- Drosmīgi ieliek roku, pasaka kaut kas mīksts, viens, var būt šalle.

Leo - Klusu ieliek roku, pasaka, ka ir patīkama sajūta, silts un mīksts.

Amēlija – Īsi pasaka-mīksts.

Alise – Kaut kas mīksts un jauks, varbūt tā ir cepure.

Alfrēds- Pasmaida, skatās uz skolotāju un pasaka ka tas ir mīksts un tikai viens priekšmets.

Eidens- Nedroši aptausta un nepasaka neko.

Džeims – Ar interesi vēro pārējos un kad pienāk viņa kārta ar nepacietību ieliek roku un negribot minēt velk ārā priekšmetu.

Kad ir noskaidrots kas tas ir, izvelk ārā cimdu un pasaka cik tad ir? Visi saka viens!

Skolotāja jautā - Vai dodoties ārā velkam tikai vienu cimdu? Nē – 2!

Bet kādēļ te ir tikai viens?... kā jūs domājat? Noskaidrosim to kopā - dodoties interesantā ceļojumā ar pasaku “Vecīša cimdiņš”

Skolotāja rosina būt vērīgiem- Nosacījums-uzmanīgi klausīties pasaku, lai var atbildēt uz jautājumiem par pasaku.

Skolotāja dodas uz “skatuvi” un izmantojot pasakas tēlus (ielaminētus tēlus uz kociņa), izspēlē pasaku, rosinot bērnu fantāziju un interesi. Stāsta, mainot balss intonāciju un dejošanas brīdī ieslēdz mūzikas pavadījumu.

Pēc pasakas dramatisācijas, atkārtoti pasakas tēlus (rosinot bērnus atcerēties secību un veikt salīdzinājumu), liekot tēlus secīgi uz tāfeles.

Pēc pasakas izlasīšanas uzdod jautājumus:

Kurš gāja pa mežu? Kāpēc gāja uz mežu? Ko pazaudēja? kāpēc pazaudēja? Kurš pirmais atrada cimdu, (2,3,4... pateikt kurš aiz kura)? Kurš pēdējais ieraudzīja cimdu? Ko visi darīja cimdā?

Vai muša kaut ko teica kad atrada cimdu? Ko teica?

Ko darīja muša kad kāds klauvēja un lūdza ielaist iekšā?

Ar jautājumu palīdzību, tiek rosināts padomāt, atsaukt atmiņā un analizēt. Bērni nosauc tēlus, saskaita un arī salīdzina tos savā starpā pēc lieluma.

Skolotāja rosina bērnus pašus iejusties lomās un izspēlēt dramatisāciju. Sākumā skolotāja rosina pašiem pieteikties, vērojot kurš uzņemsies vadību. Daži bērni uzreiz pieskrēja pie skolotājas izsakot vēlmi spēlēt konkrēto tēlu, Paula, Klāvs, Karlīna un Džeims sēdēja savās vietās. Alfrēds bija priecīgs par vilka lomu, Olīvija izvēlējās mušu, Alise – zaķi, Amēlija-pelīti Leo klusi pienāca

un it kā nemanot paņēma lāci. Vecīti intuitīvi paņēma Eidens, šķietami nesaprotot kāpēc bet izvēlējās palikt mākslinieku rindās. Tā kā trūka teicēja un gaiļa loma bija brīvas, skolotāja bija teicējs un noslēdzošais tēls gailis lai iedrošinātu bērnus un virzītu nepieciešamības gadījumā.

Katram sava loma, visi secīgi nostājas. Teicēja ir skolotāja un uzsākot stāstu, uzmanīgi klausās un secīgi parādās uz skatuves, turot rokā attiecīgu tēlu, kas piestiprināts pie kociņa. Mūzikai skanot, pakustās un pakustina pasaku tēlu pēc paša ieceres. Olīvija uzņēmās iniciatīvu un runāja mainot balss tembru mušas vietā, Alise nedroši uzsāka bet ar pedagoga iedrošinājumu bija gandarīta, ka pamēģināja pati, Amēlija kustināja tēlu – peli, Leo bija lielākais tēls viņš kautrīgi mēģināja runāt bet vairāk kustināja tēlu. Eidenu vajadzēja mudināt un virzīt.

Secinājumi: Pasakas “Vecīša cimdiņš” dramaturģija, rosināja bērnus sadarboties caur tēliem. Pēc pasakas dramaturģijas, mākslinieki smaidīja un priecājās, vēloties izspēlēt atkārtoti un iedzīvoties citā tēlā. Eidens, kurš pārsvarā darbojas viens, it kā neapzinoties iesaistījās un intereses vadīts, izlēma palikt un pamēģināt. Varēja just viņa iekšējo gandarījumu. Karlīna un Paula bija vērotājas, tas bija paredzams, bet interesanti bija vērot, ka tie bērni, šķietami līderi un ierosinātāji, kā Klāvs un Džeims bija vērotāji. Jau sākotnēji neizrādīja vēlmi piedalīties, bet sagaidot dramaturģijas beigas un redzot kopainu, izteica vēlmi arī pamēģināt. Bērniem bija iespēja mainīt lomas un iejusties viņiem vēlamā tēlā.

2. Pasaka “Trīs sivēntiņi un vilks”

Iepazinām sivēnu kā mājdzīvnieku un vilku kā meža dzīvnieku. Bērniem tika piedāvāti uzskates materiāli - attēli, video par šiem dzīvniekiem – kā izskatās, kur dzīvo, ko ēd. Bērni raksturoja sivēnu un vilku, aplicēja, veidoja dzīvniekus, to mājas. Pārrunājām kur dzīvo sivēns – kūtiņā (viņam nepieciešama māja lai būtu siltumā un drošībā), vilks savukārt dzīvo mežā, viņam ir silts kažoks un viņš pats sev medī ēdienu. Pastaigas laikā, pētījām dabas materiālus sausa zālesiens, koki, zari, žagari, akmeņi – tie var būt dažāda lieluma un formas, no tiem var būvēt patvērumu.

Klāvs pēkšņi ieminējās, ka tas atgādina pasaku trīs sivēntiņi un vilks. Tika saistīta iepriekšējās zināšanas ar esošām.

Skolotāja rosināja bērnus piedalīties pasakas dramaturģijā.

Bērni ar interesi klausās pasaku un vēro skolotājas darbības, intonāciju. Bērni ar interesi gaidīja katru nākamo notikumu.

Bērni ar prieku sāka atbildēt, viens otram pa virsu runājot. Skolotāja, redzot, ka katrs ir nepacietībā pastāstīt par dzirdēto, ar žestu paceļot rokas augšā un ieturēja klusu pauzi, tādejādi

dodot ziņu, ka ir jāsagaida sava kārta. Kad bērni pievērsās un sāka celt rokas, tika pie runāšanas katrs. Tiem kam bija grūtāk izteikties – Paula, Karlīna, Eidens, atbildēja jau iepriekšējā bērna atbildi, pārņemot tā bērna teikto vai ar skolotājas virzību centās izteikties vai parādīt attēlu.

Skolotāja rosināja padomāt, kāpēc bija nepieciešama māja?

Klāvs izteica savu viedokli-“sivēni izdomāja celt mājas, jo viņiem bija auksti un lai neapēd vilks!” Bērni sasaistīja lasītos dabas materiālus ar pasakas māju materiāliem. Olīvija teica, ka viņiem mājas bija uzceltas no salmiem, žagariem un akmeņiem, ko apstiprināja Leo, tādejādi iesaistoties dialogā. Sarunā iesaistījās Alise - stāstīja, ka viss drošākā māja ir no ķieģeļiem (akmeņiem). Viss vieglāk sabruka māja no salmiem un otra māja arī nebija droša, bet vilkam to bija grūtāk nopūst.

Alfrēds iebilda, ka zari ir izturīgāki par salmiem. Trešo māju vilks nenopūta, tā bija stipra! Uz jautājumu par labu vai sliktu rīcību, Džeims pateica- vilks rīkojās slikti, jo viņš salauza sivēniem mājas un gribēja tos apēst! Amēlija arī iesaistījās pārrunās – “sivēni izglābās, jo paslēpās pie trešā brāļa un vilks viņus neapēda. Viņi palika kopā”. Karlīna, piekrītot Amēlijas teiktajam, kratīja apstiprinoši galvu un teica –“Jā”.

Bērni, kas iejutās lomās, paņēma attiecīgus tēlus un centās runāt tekstu pēc atmiņas. Skolotāja bija līdza un virzīja, atbalstīja runātājus. Visi bija ieinteresēti sižetā.

Sākumā pasakas dramaturģija sākās ar skatuves izrādi, tad bērniem bija sižeta pavērsiens, kur nācās “rāpties” iedomātā kokā (uzkāpt uz krēsliem). Džeims pieteicās šoreiz pats un gribēja būt vilks, kurš grib apēst sivēnus (izvēlējās negatīvo tēlu). Klāvs, Alfrēds, Leo, Olīvija un Eidens palika skatītājos, Karlīna piecēlās un paņēma sivēna ielaminēto figūriņu un iesaistījās, tāpat sivēnu tēlos iejutās Amēlija un Paula. Alise pieteicās būt teicēja. Lai arī Paulai un Karlīnai grūtāk izteikties verbāli un reti iesaistās kopīgās darbībās, šoreiz bija smaidīgas un pacilāti iesaistījās, kad bija jārunā, meklēja skolotājas atbalstu, taču arī skatītāji mēģināja palīdzēt, tādejādi izrādot empātiju un ieinteresētību notiekošajā.

Brīvajā laikā bērni pēc pašu iniciatīvas iejutās lomās un Klāvs paņēma vairākus tēlus, mainot balss tembru izspēlēja pats vairākas lomas ar figūriņām, tad klāt pienāca Alfrēds un Leo, gribēdami iesaistīties ar Klāvu rotaļā. Klāvs padalījās ar tēliem. Turklāt bērni to redzot, paņēma krēslus un apsēdās vērot notiekošo izrādi.

Darba autore, var secināt, ka pēc šīs pasakas dramaturģijas iesaistījās visi, mijiedarbojoties vienam ar otru caur pasaku tēliem. Jūtās brīvi un spēja atšķirt labu rīcību no sliktas, par to skaļi

pasakot – Vilks tu slikti rīkojies! Nevar ēst sivēnus! Prata sadarboties – sižeta ietvaros, veica patstāvīgi izvēlētu vai piedāvātu darbību.

3. Pasaka “Kukulītis”

Pasaku “Kukulītis” skolotāja pastāstīja izmantojot uzskates materiālus – A4 formāta ilustrācijas no katras darbības. Pēc stāstījuma rosināja izrunāt, kas notika pasakā, kur bija laba rīcība un kur slihta. Bērni ar interesi iesaistījās sarunā un papildināja viens otru. Eidens pateica, ka kukulītis slikti darīja, ka aizmuka no mājām, tā nedrīkst darīt. Visi viņam piekrita, apstiprinoši kratot galvu un sakot – “Jā!” Pati Karlīna un Paula iesaistījās, meitenēm bija laba uzmanības noturība, turklāt Karlīna stiepa roku, gribēdama izvēlēties tēlu pirmā! Bērniem tika piedāvātas maskas un izveidots “pieturas” kur kukulītis – šoreiz Karlīna, “ripos” un piestās. Visi gribēja piedalīties, taču vienojāmies ar skaitāmpanta metodi un sarunājām, ka visi varēs iejusties sev vēlamā tēlā. Sākumā Olīvija apvainojās jo gribēja uzreiz būt kukulītis taču, vienojāmies ka viņa būs nākamā. Džeims izvēlējās būt vilks (pēc viņa domām vilks ir stiprākais un var visus apēst)! Leo bija zaķis, Eidens pieteicās būt par lāci un Lapsa bija Alise. Teicējs bija Klāvs- viņš pats pieteicās un Alfrēds uzsāka stāstu pārņemot vecīša lomu un Paula bija vecenīte. Vēl palika Olīvija un Amēlija bez lomas. Skolotāja jautāja, kā varam atrisināt šo situāciju? Džeims saka- nekā! Alfrēds piedāvāja izdomāt vēl kādu tēlu lai visiem ir lomas. Katra no meitenēm nosauca savu mīļāko dzīvnieku. Olīvija bija kaķis un Amēlija bija suns. Tā katram sanāca loma un visi bija priecīgi izspēlēt dramaturģiju.

Darba autore, secina, ka šī pasaka sekmēja savstarpēju sadarbības prasmi, spēju radīt papildus tēlus, tādejādi veicināja domāšanu un problēmsituācijas atrisinājumu. Ieinteresēja bērnus un katrs atrada sev piemērotāko lomu ar pedagoga virzību un atbalstu, bērni spēja vienoties, atpazīt labu un sliktu rīcību un darboties komandā.

4. Pasaka “Salātlapiņas dzimšanas diena”

Skolotāja rosināja bērnus nosaukt savus mīļākos pasakas varoņus.

Klāvs- Spaidermens, Leo- Betmens, Karlīna- zaķis, Alise- lapsa, Džeims -tīģeris, Paula-kaķītis Hloja, Olīvija- Salātlapiņa , Alfrēds- Čeiz , Eidens – Vinnijs Pūks , Amēlija – Skaja. Kad noskaidroti mīļākie pasaku tēli, skolotāja rosina pašiem izdomāt savu pasaku. Skolotāja jautā par ko varētu izdomāt pasaku?

Meitenes iepriekš spēlēja mājas un svinēja dzimšanas dienu. Olīvija piedāvāja spēlēt Salātlapiņas dzimšanas dienu! Klāvs rosināja, ka visiem jānāk ciemos un jānes dāvanas! Džeims pateica, ka viņš ir tīģeris un sabojās dzimšanas dienu, atņemot visas dāvanas, nebūs ne vienam!

(Alfrēds, Leo un Klāvs) Čeizs, Spaidermens un Betmens, steigsies palīgā un notvers tīģeri, kas grib izjaukt dzimšanas dienu!(Karlīna, Alise un Paula) – Zaķis, Lapsa un Kaķītis Hloja dāvinās Salātlapiņai kūku ar svecītēm, balonus un skaistu kleitu!

Džeims iebilda, ka viņam kleitu nevajag, viņam vajag dārgumus! Amēlija - Skaja izvizinās Salātlapiņu uz saviem spārniem, lai viņa ir priecīga! Salātlapiņa pateica, ka ņemt nost dāvanas ir slikti! Ar tevi neviens nedraudzēsies! Tīģeris sabēdājās, bet Salātlapiņa uzaicināja visus uz savas dzimšanas dienas svinībām uz savu princešu pili, arī tīģeri uzaicināja, ja apsolīs dāvanas neaiztikt. Pacienāja ar torti visus savus ciemiņus, ciemiņi atnesa dāvanas, novēlēja Salātlapiņai jauku dzimšanas dienu un izgāja kopīgā rotaļā!

Ar pašsacerētās pasakas palīdzību bērni radīja problēmsituāciju un paši to atrisināja, veidoja dialogu un sadarbojās gan pāros gan nelielā grupā, rosināja savu iztēli un fantāziju. Iejutās tēlos un spēja noteikt labu rīcību un sliktu.

2.4. Pētījumā iegūto datu analīze un interpretācija

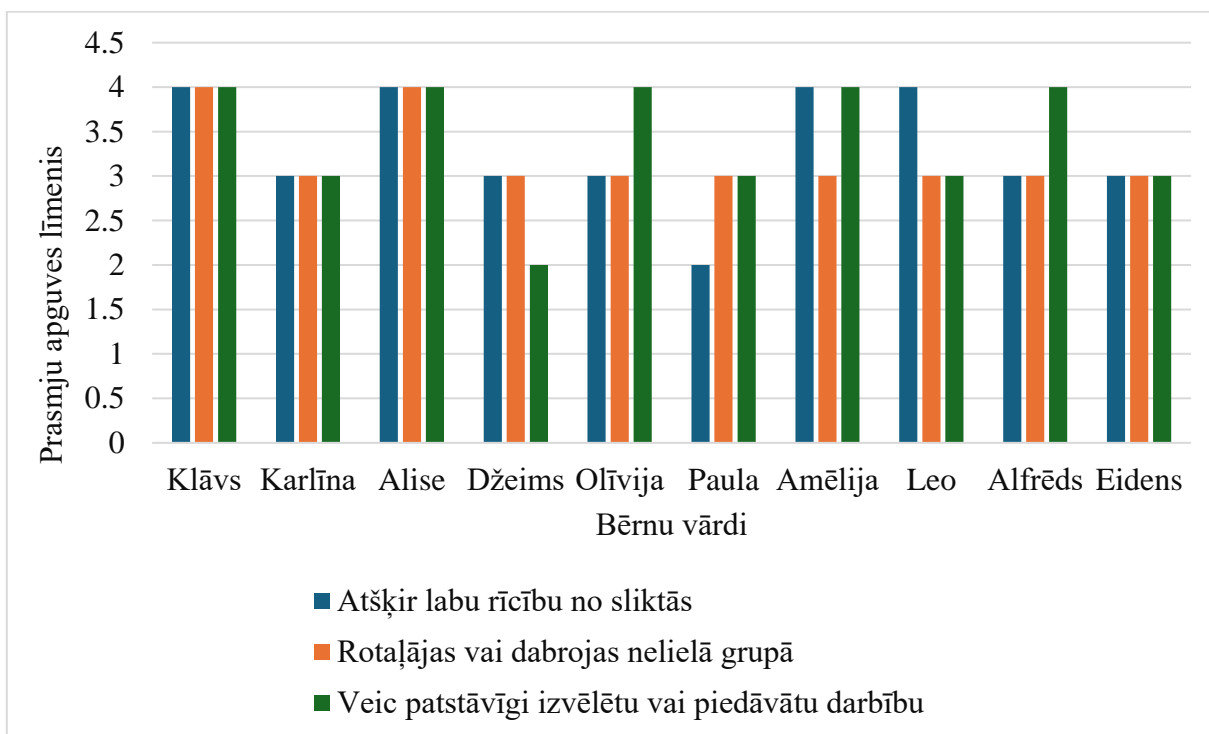
Vērā ņemama A. Studenta atziņa, ka ar vienreizēju novērošanu nepietiek. Bērns jāvēro vairākas reizes un dažādos apstākļos. Tas nepieciešams, jo dažādās situācijās viņš rotaļājas un uzvedas citādāk, kas izskaidrojams ar viņa atšķirīgajiem pārdzīvojumiem, ko savukārt spēj ierosināt citi apstākļi. Tas nodrošina iegūto materiālu objektivitāti (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014, 175).

Ja bērns ir aizrāvis ar rotaļu, viņš tajā dzīvo (Lieģeniece, 1999, 105).

Pēc dramatisāciju rotaļu veiktās izspēles, balstoties uz izvirzītiem kritērijiem, atkārtoti tika iegūti dati, kas atspoguļoti tabulā (sk. 3. tabulu) un diagrammā (sk. 2. attēlu).

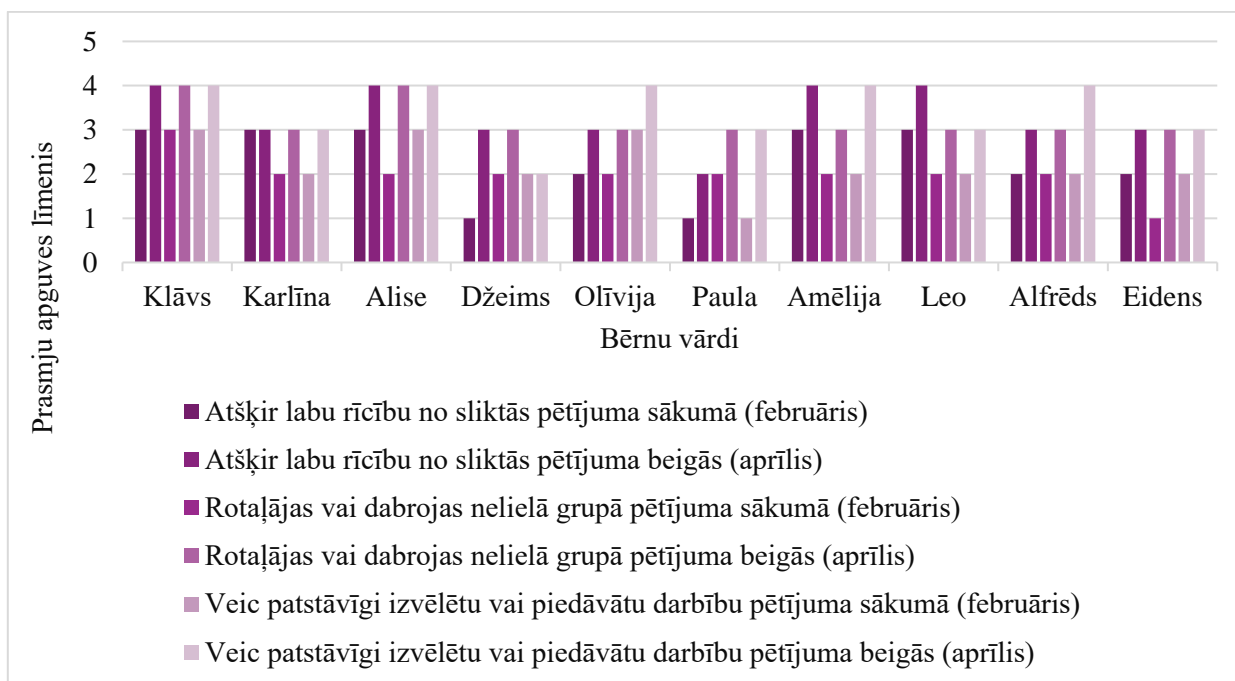
3. tabula. Bērnu sadarbības prasmju vērtējums pētījuma beigās (2024.gada aprīlis)

Nr.p.k.	Vārds	Atšķir labu rīcību no sliktās	Rotaļājas vai dabrojas nelielā grupā	Veic patstāvīgi izvēlētu vai piedāvātu darbību
1	Klāvs	4	4	4
2	Karlīna	3	3	3
3	Alise	4	4	4
4	Džeims	3	3	2
5	Olīvija	3	3	4
6	Paula	2	3	3
7	Amēlija	4	3	4
8	Leo	4	3	3
9	Alfrēds	3	3	4
10	Eidens	3	3	3

2. attēls. Bērnu sadarbības prasmju vērtējums pētījuma beigās (2024.gada aprīlis)

Pēdējie dati norāda uz sadarbības prasmju uzlabojumu. Apskatīsim datu apkopojumu. Pēc iegūtiem datiem, pētījuma sākumā un beigās, var redzēt, kā sekmējās visi trīs izvirzītie kritēriji (sk. 3. attēlu).

3. attēls. Bērnu sadarbības prasmju salīdzinājums pētījuma sākumā (februāris)

/(aprīlis) beigās

Apskatot diagrammu ir vērojama rādītāju augšupeja.

- **atšķirt labu rīcību no sliktās – pētījuma sākumā / pētījuma beigās:**

Klāvs A/AP , Karlīna A/A, Alise- A/AP, Džeims-SA/A, Olīvija – TA/A, Paula- SA/TA, Amēlija- A/AP, Leo – A/AP, Alfrēds – TA/A, Eidens- TA/A.

- **rotaļāties vai darboties nelielā grupā :**

Klāvs A/AP , Karlīna TA/A, Alise- T/AP, Džeims-TA/A, Olīvija – TA/A, Paula- TA/A, Amēlija- TA/A, Leo – TA/A, Alfrēds – TA/A, Eidens- SA/A.

- **veic patstāvīgi izvēlētu vai piedāvātu darbību:**

Klāvs A/AP , Karlīna TA/A, Alise- A/AP, Džeims-TA/TA, Olīvija – A/AP, Paula- SA/A, Amēlija- TA/AP, Leo – TA/A, Alfrēds – TA/AP, Eidens- TA/A.

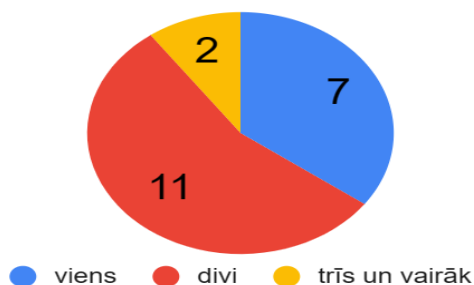
Pētot iegūtos datus lielākai daļai ir vērojami uzlabojumi, bērni kļuvuši, radošāki, izdomu bagātāki, vieglāk iesaistās un komunicē savā starpā. Iemācījās atšķirt labu rīcību no sliktas. Neviena rādītājs nav krities, tas ir palicis nemainīgs vai uzlabojies.

Lai iepazītu bērnus labāk, ne tikai pirmsskolas vidē, kur viņi mijiedarbojas viens ar otru, bet lai izzinātu situāciju mājās vidē, darba autore izstrādāja un veica bērnu vecāku anketēšanu.

Anketēšana bija anonīma, tika piedāvāta pētījuma sākumā, ar mērķi noskaidrot cik bērni ir ģimenē, vai bērni izrāda vēlmi rotaļāties ar citiem bērniem un vai iesaista rotaļās vecākus. Kā bērni pavada laiku ārpus pirmsskolas, kāda ir vecāku iesaiste bērna sadarbības un vispārējās attīstības un inteliģences veicināšanā. Aptauja sastāvēja no 10 jautājumiem un atbildēja 20 respondenti. Laiks aptaujas aizpildīšanai bija 2 nedēļas. Iegūtie dati tika apkopoti, analizēti un atspoguļoti diagrammās.

1. Cik bērnu ir ģimenē? Tika uzdots ar mērķi noskaidrot vai tas ietekmē bērnu sociālās prasmes ar vienaudžiem. Atbildēja 20 respondenti (sk.4. attēlu).

Cik bērnu ir ģimenē?

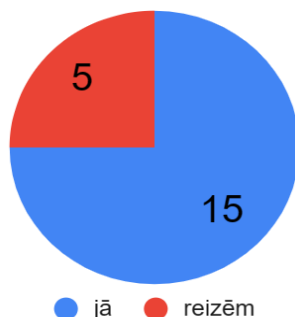
4. attēls. Bērnu skaits ģimenē

Pēc diagrammas var secināt, ka ģimenēs ir vairāk par vienu bērnu. Kas ir viens no priekšnosacījumiem, ka bērns būs sociāli attīstītāks.

2. Vai bērns izrāda vēlmi rotaļāties ar citiem bērniem?

Mērķis ir noskaidrot vai bērns tiecas pēc saskarsmes ar citiem bērniem? (sk. 5. attēlu).

Vai bērns izrāda vēlmi rotaļāties ar citiem bērniem?

5. attēls. Bērna vēlme sadarboties

Pēc iegūtiem datiem, var secināt, 15 respondenti no 20, apgalvo ka, bērni izrāda vēlmi sadarboties ar citiem bērniem. To var ietekmēt arī brāļu un māsu esamība. Kā arī regulāri pirmsskolas apmeklējumi, kur tiek sekmēta sadarbība.

3. Vai Jūs lasāt bērniem pasakas? Tika uzdots ar mērķi, noskaidrot vai vecāki veicina bērna iztēli, kas palīdz tēlainai domāšanai, situāciju modelēšanai un valodas attīstībai (sk. 6. attēlu).

Vai Jūs lasāt bērniem pasakas?

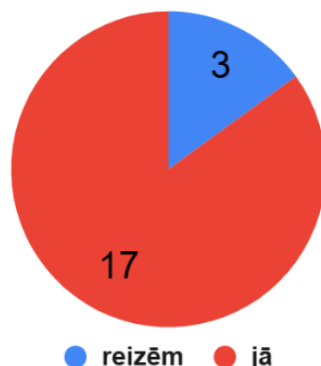
6. attēls. Pasaku lasīšana

Vērojot diagrammas datus, varam secināt, ka vairums respondentu to dara ikdienā vai 1 līdz 3 reizēm dienā. Kas var pozitīvi sekmēt bērnu tēlaino domāšanu. Pedagogi un psihologi norāda, ka

modelējot situācijas, rotaļājoties ar lomām, pamatīgāk tiek izprastas cilvēku attiecības. Notiek jaunu ideju radīšanu un personīgā izaugsme.

4. *Vai Jūsu bērns iejūtas tēlā/ fantazē rotaļājoties?* Tika uzdots ar mērķi noskaidrot vai vecāki veicina bērna iztēli, kas sekmē jaunu unikālu ideju radīšanu (sk. 7. attēlu).

Vai Jūs bērns iejūtas tēlā/ fantazē, rotaļājoties?

7. attēls. Bērna iztēles veicināšana

Balstoties uz iegūtiem datiem, lielākā daļa respondentu atzina, ka bērni iejūtas tēlā, fantazē rotaļājoties. Tas ir likumsakarīgi, ņemot vērā, ka vairums no vecākiem lasa pasakas ikdienā. Kā tika novērots pētījuma sākumā, bērni ir tendēti uz sadarbību un pētījuma beigās, pielietojot dažādas metodes un dramatizāciju redzams sekmīgs rezultāts.

5. *Vai Jūsaprāt, pasakas lasīšana veicina sadarbības prasmi?* Tika uzdots ar mērķi, lai noskaidrotu vai vecāki sekmē bērna iztēli, kas iedvesmo bērnus izspēlēt dzirdēto sižetu iesaistot vēl kādu bērnu (sk. 8. attēlu).

Vai jūsaprāt, pasaku lasīšana veicina sadarbības prasmi?

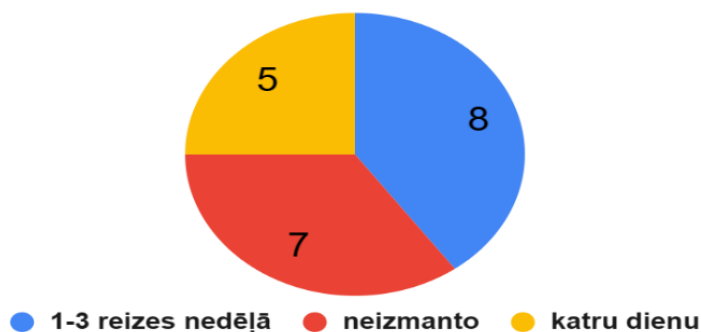
8. attēls. Pasaku ietekme uz sadarbību

Uz šo jautājumu, vairums respondentu atbildēja apstiprinoši un tikai daži respondenti uzskata, ka tikai reizēm, pasaku lasīšana veicina sadarbības prasmi. Ņemot vērā iepriekš minētās

atbildes, pēc pasaku izlasīšanas, bērnam attīstās tēlainā domāšana, ko viņš pielieto rotaļājoties ar rotaļlietām vai citiem bērniem. Tiek veicināta arī emocionālā kontrole. Bērns veicina savas sadarbības prasmes iemiesojoties caur pasaku tēliem.

6. *Cik bieži bērns izmanto viedierīces (telefons/planšete)?* Ar mērķi noskaidrot vai tas ietekmē bērna socializēšanos, sadarbību ar citu bērnu un vai ietekmē agresīvu uzvedību (sk. 9. attēlu).

Cik bieži bērns izmanto viedierīces (telefons/planšete)

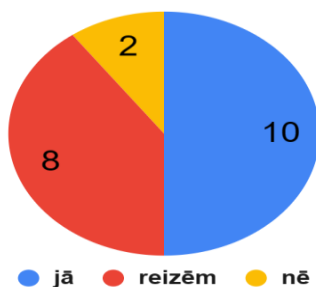

9. attēls. Viedierīču izmantošanas biežums

Diagrammas dati norāda, ka bērni izmanto viedierīces katru dienu vai 1-3 reizes nedēļā, kas ietekmē bērnu spēju socializēties, ietekmē valodas attīstību un prasmi atšķirt labu rīcību no sliktās, pieņemt patstāvīgus lēmumus un ietekmē prasmi sadarboties vienam ar otru vai nelielā grupā. Viedierīces norobežo bērnu un tas negatīvi ietekmē bērna socializēšanos.

7. *Vai Jūs apmeklējiet kultūras pasākumus kopā ar bērniem?* Mērķis ir noskaidrot, vai bērni mijiedarbojas ar lielākām cilvēku masām, kas var ietekmēt viņu sadarbības prasmi, paplašināt redzes loku un sekmēt attīstību kopumā (sk. 10. attēlu).

Vai Jūs apmeklējiet kultūras pasākumus kopā ar bērniem?

10. attēls. Kultūras pasākumu ietekme uz sadarbības veicināšanu

Redzams, ka lielākā daļa vecāku apmeklē kultūras pasākumus ar bērniem. Tas pozitīvi ietekmē bērna kognitīvo attīstību. Veicina tēlaino domāšanu, iztēli. Arī mijiedarbībā ar citiem

cilvēkiem var pozitīvi ietekmēt socializēšanos un veicināt sadarbību ar citiem bērniem un pieaugušiem.

8. *Vai bieži ar bērniem izspēlējat dramatizāciju?* Mērķis ir noskaidrot vai vecāki veicina kognitīvo attīstību, ļauj bērniem uzņemties vadību, kas nākotnē sekmēs bērnu sadarbības prasmi un attīsta tēlaino domāšanu, ļauj rast radošus risinājumus (sk. 11. attēlu).

Vai bieži ar bērniem izspēlējat dramatizāciju?

11. attēls. Vecāku iesaiste dramatizāciju izspēlē

Pēc iegūtiem datiem ir redzams, ka vecāki reizēm vai bieži izspēlē ar bērniem dramatizāciju. Tikai 2 no vecākiem to nedara. Iespējams tas ir saistīts ar bērnu skaitu ģimenē, kur bērni darbojas un spēlējas ar saviem brāļiem un māsām. Taču kopumā, balstoties uz 1. tabulas grupas aprakstu vairums bērnu ir tendēti uz sadarbību, kas apstiprina aptaujas rezultātu.

9. *Vai ļaujiet bērniem uzņemties vadošo lomu rotaļā?* Mērķis ir noskaidrot, vai tiek sekmēta kognitīvā attīstība / problēmrisināšana, kas arī ietekmē sadarbības prasmi, spēju atšķirt labu rīcību no sliktās un veic patstāvīgi izvēlētu vai piedāvātu darbību (sk. 12. attēlu).

Vai ļaujiet bērniem uzņemties vadošo lomu rotaļā?

12. attēls. Vecāku un bērnu lomu sadalījums dramatizācijā

Analizējot iegūtos datus, darba autore secina, ka vairums vecāku ļauj bērnam uzņemties vadošo lomu rotaļā, kas veicina problēmu situāciju risināšanu, attīsta domāšanu, lēmumu pieņemšanu un pieaugušā dzīves modulēšanu (sk. 13. attēlu).

Vai bērns iesaista ģimenes locekļus savās rotaļās?

13. attēls. Bērna vēlme iesaistīt ģimeni rotaļās

Balstoties uz iegūtiem datiem, bērni bieži iesaista ģimenes locekļus savās rotaļās. Tas ir saistīts ar vecumposma attīstību, piesaisti un uzticēšanos.

Emocionālai saziņai un pozitīvai mijiedarbībai ir liela nozīme arī bērna turpmākajā attīstībā. Mazbērna vecumposmā kustību, uztveres, domāšanas un runas attīstība stipri ir saistīta ar vecāku vēlmi piedalīties bērna ikdienas darbībās un spēlēs (Sebre, Miltuze, 2022).

Secinājumi

1. Saskarsme ir cilvēka būtības neatņemamā sastāvdaļa. Saskarsme sākas kopš dzimšanas un ir pieaugušā sekmēta. Bērns ir pētnieks, kas aktīvi izpēta pasauli, veido izpratni par lietu un cilvēku mijiedarbību. Izstrādājot kvalifikācijas darbu un pētot - bērnu sadarbības prasmju pilnveidi dramaturģiju rotaļās 4-5 gadu vecumā, veicot zinātniskās, pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras analīzi, darba autore secina, ka pirmsskolas vecumā bērns ir jūtīgs un atvērts, jauno uztver un pārdzīvo radoši. Rotaļas vērtība slēpjas, tās spēj socializēt. Šajā laikā veidojas kognitīvās, emocionālās, motorikas un sociālās prasmes, nodrošinot vidi, kurā tiek mācīti, attīstīti un nostiprināti personības pamati.

2. Pirmsskolā, galvenā darbības forma ir rotaļa. Tā ir strukturēta, organizēta uz noteikumiem balstīta civilizējošā aktivitāte. Pirmsskolas vecumā ir ļoti svarīgas attiecības ar vienaudžiem, to vienbalsīgi norāda arī zinātnieki. Darba autore, secina, ka dramaturģiju rotaļās, tiek sekmēta vispusīga attīstība. Komunikācijas prasmes- bērni sadarbojas caur pasaku tēliem, iejūtas dažādos tēlos un situācijās. Valodas attīstība – tā kļūst gramatiski pareizāka, paplašinās vārdu krājums, tiek veidots dialogs- caur pasaku tēlu, veidojas sadarbība. Problēmsituāciju risināšana, tiek veicināta fantāzija un jaunu oriģinālu ideju modelēšana. Dramaturģija, sekmē bērnu interesi par literāriem darbiem, bērns jūt līdzī - veidojas empātija, emocionāli reaģē un arī mācās sevi kontrolēt, kas ir kritiski svarīgi sociālajai attīstībai.

3. Caur dramaturģijas rotaļām, bērni veido priekšstatus par sevi, attīsta, motivē, virza, kontrolē un regulē savu darbību. Rotaļa sekmē izpratni par cilvēku attiecībām, tiesībām un pienākumiem. Ir pierādīts, ka rotaļa atklāj bērna radošumu, kritisko domāšanu un problēmsituāciju risinājumu, jaunu oriģinālu ideju radīšanu un individuālo spēju attīstību. Visās šajās situācijās bērns iesaistās caur tēliem.

Pētījuma sākumā pētāmā mērķauditorija - 4-5 gadus veci bērni, labprātāk darbojās vienatnē vai ar vieniem un tiem pašiem grupas biedriem. Pēc dramaturģijas izspēles, pedagoģisko un pētniecisko metožu pielietojuma, mērķis bija sasniegts un bērnu sadarbība uzlabojās, starp pētāmo mērķauditoriju. Pētījums pierādīja, ka tie bērni, kam bija grūtības socializēties un sadarboties, uzrādīja labus rezultātus. Sākotnējie dati bija zemi vai vidēji, pētījuma beigās tie bija vidēji un augsti. Ir zinātniski pierādīts ka dramaturģija ir viena no efektīvākām mācību metodēm.

4. Apkopojot iepriekš minēto, darba autore secina, ka:

1. Saskarsme ir iedzimta prasme un ir bērna dzīves neatņemamā sastāvdaļa, ko nepieciešams pilnveidot.

2. Caur rotaļu, attīstās bērna personība, viņš izzin pasauli caur komunikāciju gan ar pieaugušo gan bērniem, modelē situācijas, risina problēmsituācijas, meklē radošu pieeju un attīstās vispusīgi. Dramatizācija veicina empātiju, situāciju izzināšanu un iemiesošanas caur pasaku tēliem, sekmējot sadarbības prasmi.

3. Pētījuma procesā, tika pielietotas dažādas metodes sadarbības prasmes veicināšanai, izspēlējot dramatizācijas- pedagoga piedāvātas un pašu modelētas, kā arī rosinot interesi ar pārsteiguma momentu, balss intonācijas maiņu, telpas vizuālo noformējumu un dažādiem pasaku tēliem. Tika novērots, ka bērni iesaistās ar interesi un izzin labprātāk sev interesējošus jautājumus, izvēloties un izdzīvojot situāciju ar tēla palīdzību. Mērķauditorijas novērojums sākumā un beigās, uzrādīja pozitīvus rezultātus. Tika novērota sadarbības uzlabošanās.

Pētījumā tika meklēta atbilde uz izvirzīto pētījuma jautājumu – **kā ar dramatizācijas rotaļu palīdzību var pilnveidot bērnu sadarbības prasmes 4-5 gadu vecumā?** Veicot pētījumu, darba autore nonāca pie secinājuma. Bērns ir darītājs, viņš izzin pasauli caur rotaļu un ir pieaugušā virzīts. Viņš izzin sev interesējošus jautājumus, iejūtoties viņam tīkamā tēlā, kas atklāj bērna personību. Tāpēc pedagogam, novērojot bērnu un izzinot viņa intereses un vajadzības, jāpiedāvā atbilstošus literāros darbus, jārada ieinteresētību ar dažādiem paņēmieniem, kā pārsteiguma moments, vizuālie materiāli – attēli, telpas noformējums, pasaku tēlu lelles, maskas, kostīmi, ļaujot bērnam iedzīvoties tēlā, mēs sekmējam viņa iztēli, radošumu, uzmanības noturību, interesi, vispusīgi attīstām un sekmējam sadarbību ar vienaudžiem. Pētījuma beigās, darba autore secina, ka **“atbilde uz pētījuma jautājumu ir – dramatizācijas rotaļas pilnveido bērnu sadarbības prasmi 4-5 gadu vecumā”**.

Priekšlikumi pedagogiem

1. Radīt vidi, iekārtot telpu, tā lai veicinātu bērnu radošumu, iztēli, veicinātu jaunu ideju ģenerēšanu, kurās radīsies interesantas un inovatīvas rotaļas.
2. Novērtēt dramatisācijas rotaļu nozīmi mācību procesā un bērna attīstības un sadarbības sekmēšanā.
3. Ļaut bērniem, meklēt risinājumus, ģenerēt idejas, eksperimentēt un radoši darboties, ieņemot virzītāja un iedvesmotāja pozīciju.
4. Iekļaut dramatisēšanu ikdienas nodarbībās, lai sekmētu vispusīgu bērnu attīstību ikdienā, kas sekmētu saskarsmes iedzimto prasmi, attīstīt un pilnveidot sadarbojoties ar pedagogu un vienaudžiem.
5. Ieviest pirmsskolā dramatisācijas pulciņu no 4-5 gadu vecuma, sadarbības prasmes veicināšanai bērnu vidū, iztēles sekmēšanai, jaunu ideju ģenerēšanai, kā arī problēmsituāciju risināšanas, prasmes, attīstībai un savu emociju kontrolēšanai.

Izmantotā literatūra

1. Baha, V. (2008). *Es varu! Rotaļnodarbības pirmsskolas vecuma bērniem saskarsmes prasmju attīstīšanai*. Rīga: Izdevniecība “Pētergailis”
2. Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Markus, D., Skujiņa, V., Šalme, A. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC
3. Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). *Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga: Izdevniecība RaKa
4. Dzintere, D., Stangaine, I., Augstkalne, D. (2014). *Bērna komunikatīvās kompetences attīstība*. Rīga: Izdevniecība RaKa
5. Kalvāns, Ē. (2018). *Attīstības psiholoģija*. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija
6. Kaņepēja, R., Lieģiniece, D., Černova, E., Dzintere, D., Pučure, I., Ukstiņa, R., ... Giluča, V. (2003). *Es gribu iet skolā*. Rīga: Izdevniecība SIA “Puse Plus”
7. Kraģis, I. (2019). *Radošums un kritiskā domāšana*. Rīga: Izdevums SIA “Mansards”
8. Lieģiniece, D. (1999). *Kopveseluma pieeja bērnu audzināšanā (5-7 gadu vecumā)*. Rīga: RaKa
9. Mārtinsone, K., Pipere, A., Kamerāde, D., Kristapsone, S., Mihailovs, I. J., Sīle, V., ... Olsena, S. (2011). *Ievads pētniecībā stratēģijas dizaini metodes*. Rīga: Izdevniecība RaKa
10. Mārtinsone, K., Miltuze, A., Voita, D., Čukurs, E., Mihailova, S., Damberga, I., ... Hofmane, A. (2015). *Psiholoģija I. Pamatjautājumi - teorijas un pētījumi*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC
11. Sebre, S., Miltuze, A. (2022). *Attīstības psiholoģija Cilvēka attīstība visas dzīves garumā*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC
12. Špona, A., Čehlova, Z. (2004). *Pētniecība pedagoģijā*. Rīga: RaKa
13. Špona, A., Jermolajeva, J., Stangaine, I., Siliņa – Jasjukeviča, G., Tauriņa, A., ... Vigule, D. (2015). *Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. Rīga: Izdevniecība RaKa
14. Vilciņa, A., Pūpola, I., Smutova, G. (2016). *Sociālo prasmju attīstīšanas programma sākumklašu audzēkņiem*. Rīga: Profesionālās pilnveides un supervīzijas centrs “AISMA”
15. Ņikišins, J. (2023). *Socioloģiskā aptauja*. Pieejams : [socioloģiskā aptauja - Nacionālā enciklopēdija \(enciklopedija.lv\)](#) (Skatīts 05.05.2024)
16. Brāļi Grimmi “Vecīša cimdiņš” Pieejams: [Vecīša cimdiņš - Pasakas](#) (Skatīts 05.03.2024)
17. Pasaka “Kukulītis” Pieejams: [Sirdsapziņas skola - » Pasaka “Kukulītis” teksts un leļļu izrāde \(sirdsapzinasskola.lv\)](#) (Skatīts 20.03.2024).
18. Pasaka “Trīs sivēntiņi un vilks” Pieejams [Cita pasaka par trīs sivēntiņiem un vilku | zinis:Skolai&Gimenei | bezmaksas resursi | autordarbs](#) (Skatīts 25.03.2024)

19. Pirmsskolas mācību programma. (2018). Pieejams: [Pirmsskolas mācību programma | Mācību plānošanas e-vidē \(mape.gov.lv\)](#)
20. Strazdiņa, I. (2022, 5 septembris). *Uzskats par viedierīču spēju attīstīt bērna sīko motoriku*. Skatīts 24.04.2024. LSM Pieejams: [Eksperte: Uzskats par viedierīču spēju attīstīt bērna sīko motoriku – mīts / Raksts \(lsm.lv\)](#)
21. Svence, G. (2020). *Psiholoģija jaunajam skolotājam*. Latvijas Universitāte, e-ISBN 978-9934-18-580-9. (Skatīts 28.04.2024) Pieejams: [svence_guna-psihologija_jaunajam_skolotajam-book.pdf \(lu.lv\)](#)
22. Cekaite, A., Björk-Willén, P. (2018). *Enchantment in storytelling: Co-operation and participation in children's aesthetic experience*. Retrieved from [Enchantment in storytelling: Co-operation and participation in children's aesthetic experience - ScienceDirect](#) <https://doi.org/10.1016/j.linged.2018.08.005> (Skatīts 04.05.2024)
23. Pasichnyk, V., Pityn, M., Melnyk, V., Karatnyk, I., Hakman, A., & Galan, Y. (2018). Prerequisites for the physical development of preschool children for the realization of the tasks of physical education. *Physical Activity Review*, (6), 117-126. DOI: <http://dx.doi.org/10.16926/par.2018.06.16> (Skatīts 06.05.2024)
24. Tombak, A (2014). *Importance of Drama in Pre-school Education*. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, volume 143, 14 August 2014, Pages 372-378. Retrieved from : <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.497>
25. Thalia R. Goldstein, Matthew D Lerner. (2017). *Developmental Science. Dramatic pretend play games uniquely improve emotional control in young children*. Retrived from: https://www.researchgate.net/publication/319834891_Dramatic_pretend_play_games_uniquely_improve_emotional_control_in_young_children <https://doi.org/10.1111/desc.12603> (Skatīts 15.04.2024)
26. Yildirim Y, Yilmaz Y. (2023). *Promoting creativity in early childhood education*. *PLoS ONE* 18(12): e0294915. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0294915> (Skatīts: 01.05.2024)
27. Батенова Юлия Валерьевна, & Рощина Ольга Анатольевна (2020). ЛИЧНОСТЬ ДОШКОЛЬНИКА: КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ И СОЦИАЛЬНЫЙ СТАТУС РЕБЕНКА. *Азимут научных исследований: педагогика и психология*, 9 (1 (30)), 28-32. Pieejams: <https://cyberleninka.ru/article/n/lichnost-doshkolnika-kommunikativnaya-kompetentnost-i-sotsialnyy-status-rebenka> (Skatīts: 22.04.2024). DOI: [10.26140/anip-2020-0901-0005](https://doi.org/10.26140/anip-2020-0901-0005)

28. Мартынова А.И. (2016). Театральные игры и игрушки в жизни детей раннего возраста. Гуманитарное пространство, 5 (4), 507-517. Piceejams : [Театральные игры и игрушки в жизни детей раннего возраста \(cyberleninka.ru\)](#) (Skatīts: 14.05.2024)
29. Мусаева Салахат Шовкет Гызы (2020). Интеллектуальное развитие детей 3 - 4 лет. International scientific review, (LXVII), 63-65. Piceejams: [Интеллектуальное развитие детей 3 - 4 лет \(cyberleninka.ru\)](#) (Skatīts : 28.04.2024).
30. Фатима Сулейманова, & М.Н.Усманова (2023). Роль игровой деятельности в психическом развитии дошкольника. Science and Education, 4 (11), 324-333. (Skatīts: 15.05.2024). Piceejams: [Роль игровой деятельности в психическом развитии дошкольника \(cyberleninka.ru\)](#)

Pielikumi

1. pielikums. Aptauja

Ļoti cienījamie vecāki! Esmu Latvijas Universitātes studiju programmas “Pirmsskolas pedagogs” 5. kursa studente Jekaterina Dejus. Veicu pētījumu par bērnu sadarbības prasmju pilnveidi dramatisāciju rotaļās 4-5 gadu vecumā. Jūsu atbildes, palīdzēs mana darba pētījumā. Anketēšana ir anonīma. Anketas aptuvenais aizpildīšanas laiks 5 min. Jau iepriekš pateicos par veltīto laiku.

1. Cik bērnu ir ģimenē?

- A. viens
- B. divi
- C. trīs un vairāk

2. Vai bērns izrāda vēlmi rotaļāties ar citiem bērniem?

- A. jā
- B. nē
- C. reizēm

3. Vai Jūs lasāt bērniem pasakas?

- A. Katru dienu
- B. 1-3 reizes nedēļā
- C. nelasu

4. Vai Jūsu bērns iejūtas tēlā /fantazē, rotaļājoties?

- A. jā
- B. nē
- C. reizēm

5. Vai jūsprāt, pasaku lasīšana veicina sadarbības prasmi?

- A. jā
- B. reizēm
- C. nekad

6. Cik bieži bērns izmanto viedierīces (telefons/planšete)

- A. Katru dienu
- B. 1-3 reizes nedēļā
- C. neizmanto

7. Vai Jūs apmeklējiet kultūras pasākumus kopā ar bērniem?

A. jā

B. nē

C. reizēm

8. Vai bieži kopā ar bērniem izspēlējat dramatizāciju?

A. bieži

B. reizēm

C. nekad

9. Vai ļaujiet bērniem uzņemties vadošo lomu rotaļā?

A. jā

B. reizēm

C. nekad

10. Vai bērns iesaista ģimenes locekļus savās rotaļās?

A. bieži

B. reizēm

C. nekad

“Vecīša cimdiņš”

Dzīvoja sirms vecītis. Reiz aukstā ziemā viņš brauca uz mežu pēc malkas. Vecītim iegribējās aizdegt pīpīti. Cakām viņš azotē meklēja pīpi, tabaku un šķiltavas, tikām pazaudēja vienu cimdiņu.

Muša, bēgdama no aukstuma, ierauga cimdiņu, ieskrien iekšā un sāk no prieka dancot.

Pelīte, bēgdama no aukstuma, pieskrien pie cimdiņa un jautā: “Kas te cimdiņā danco?”

“Es, pati mušu ķēniņiene. Bet kas tu esi?”

“Es esmu pelīte pīkstīte. Laid mani pasildīties!”

“Nu lien un sildies!”

Pelīte ielien cimdā, un abas ar mušu sāk dancot.

Zaķītis, bēgdams no aukstuma, ierauga cimdiņu, skrien klāt un jautā:

“Kas tai cimdiņā danco?”

Un abas dancotājas atsaka: “Es, muša ķēniņiene, pelīte pīkstīte. Bet kas tu tāds?”

“Es esmu zaķītis baltlīpītis. Ielaidiet mani pasildīties!”

“Labi, lien un sildies!”

Zaķītis ielien cimdā, un nu sāk visi trīs dancot.

Vilks, bēgdams no aukstuma, ierauga cimdiņu un jautā: “Kas tai cimdiņā danco?”

“Es, muša ķēniņiene, pelīte pīkstīte, zaķītis baltlīpītis. Bet kas tu tāds esi?”

“Es esmu vilks strupausis. Ielaidiet mani pasildīties!”

“Labi, lien un sildies!”

Vilks ielien cimdiņā, un nu sāk visi četratā dancot.

Lācis, bēgdams no aukstuma, atrod cimdiņu un jautā: “Kas tur tai cimdiņā danco?”

“Es, muša ķēniņiene, pelīte pīkstīte, zaķītis baltlīpītis, vilciņš strupausītis. Bet kas tu tāds esi?”

“Es —pats lielais pinka. Laidiet mani pasildīties!”

“Labi, lien un sildies.”

Lācis ielien cimdiņā, un nu visi piecatā sāk pa cimdiņu dancot.

Kur bijis, kur ne, atskrien gailis un aizdziedas: “Kikerigū!”

Dancotāji nobīstas un visi sāk ar spēku laužties no cimdiņa ārā. Muša dodas uz ķēniņa pili, pelīte uz kartupeļu pagrabu, zaķītis auzās, vilks krūmos, lācis mežā.

Skriedami saplēš vecīša cimdiņu. Un tā vecītis līdz šai dienai staigā ar vienu cimdiņu.

“Kukulītis”

Reiz senos laikos, Kāds vecīts un vecīte mita. Tiem nabagiem reti kāds sātīgāks kumosīņš tika. Te kādu dieniņu sarunā abi, uz dzirnavām dodas mīļi un labi, un saslauka saujiņu miltu. Vēl piejauc tur pieniņu siltu, tad krāsni zeltaini ceptu, ceļ godgaldā skatienu lepnu. Tik nevar karstu vēl griezt, un nāksies vēl brītiņu ciest.

Tā vecītis un vecīte abi, uz palodzes noliek to labi. Bet kukulītis grozās un grozās, līdz ārā pa logu jau zogas. Gan vecītis un vecīte sauca, “Ai -ai, ai-ai”... Prom pa celiņu kukulītis trauca.

Ripu, ripu pa celiņu, ripu, ripu pa taciņu prom, prom, prom no mājām, ar tām ašām kājām.

Viņš steidzas pa celiņu aši, te zaķis to uzrunā braši: “Kukulīt, kukulīt, nesteidzies vairs, Cik gan tu zeltains, smaržīgs un skaists- Es tevi ēdīšu!”

-Ak, zaķīt, ja vari vēl ciest, un austiņu šurpu tu griezt, tev pasaciņu stāstīt varu ne īsu, ne arī ļoti garu: *Saslaucīju dzirnavās, dzirnavās, dzirnavās, jauca kazas pieniņā, pieniņā, pieniņā, lika krāsni izcepties, tad uz loga dzesēties.*

No vecītes un vecenītes aizmuku, un no tevis, zaķīt, arī aizmukšu.”

Un, kamēr zaķis vēl klausās un klausās, prom jau pa celiņu kukulītis traucās. Gan zaķītis nopakaļ sauca, - Ai-ai, ai-ai, jau gabalā kukulītis trauca.

Ripu, ripu pa celiņu, ripu, ripu pa taciņu prom, prom, prom no mājām, ar tām ašām kājām.

Viņš steidzas pa celiņu aši, te lācis to uzrunā braši: “Kukulīt, kukulīt, nesteidzies vairs, Cik gan tu zeltains, smaržīgs un skaists- Es tevi ēdīšu!”

-Ak, lācīt, ja vari vēl ciest, un austiņu šurpu tu griezt, tev pasaciņu stāstīt varu, ne īsu, ne arī ļoti garu: *Saslaucīju dzirnavās, dzirnavās, dzirnavās, jauca kazas pieniņā, pieniņā, pieniņā, lika krāsni izcepties, tad uz loga dzesēties.*

No vecīša un vecenītes aizmuku; No zaķīša – puncīša aizmuku, un no tevis, lācīt, arī aizmukšu.

Un, kamēr lācis kukulī klausās, prom jau pa celiņu kukulītis traucās. Gan lācis tam nopakaļ sauca, - Hei-hei, hei-hei, jau gabalā kukulītis trauca.

Ripu, ripu pa celiņu, ripu, ripu pa taciņu prom, prom, prom no mājām, ar tām ašām kājām.

Viņš steidzas pa celiņu aši, uz priekšu ko kājas nes knaši. Līdz meža biezoknim ticis, viņš vilku esot saticis. Te vilks to uzrunā bargi: Kukulīt, kukulīt, nesteidzies vairs, cik gan tu zeltains, smaržīgs un skaists- Es tevi ēdīšu!

-Ak, vilciņ, ja vari vēl ciest, un austiņu šurpu tu griezt, tev pasaciņu stāstīt varu, ne īsu, ne arī ļoti garu: *Saslaucīju dzirnavās, dzirnavās, dzirnavās, jauca kazas pieniņā, pieniņā, pieniņā, lika krāsni izcepties, tad uz loga dzesēties.*

No vecīša un vecenītes aizmuku; No zaķīša – puncīša aizmuku, No lācīša – plušķīša aizmuku, Un no tevis, vilciņ, arī aizmukšu.

Un, kamēr vilks kukulī klausās, Prom jau pa celiņu kukulītis traucās. Gan vilks tam nopakaļ sauca,- Aū-ū, aū-ū... jau gabalā kukulītis trauca.

Ripu, ripu pa celiņu, ripu, ripu pa taciņu, prom, prom, prom no mājām, ar tām ašām kājām.

Viņš steidzas pa celiņu aši, uz priekšu ko kājas nes knaši. Līdz lapsa – viltiece stāj, un saldi kukulim māj: Kukulīt, kukulīt, nesteidzies vairs, cik gan tu zeltains, smaržīgs un skaists – Es tevi ēdīšu!

-Ak, lapsiņ, ja vari vēl ciest, un austiņu šurpu tu griezt, tev pasaciņu stāstīt varu, ne īsu, ne arī ļoti garu: *Saslaucīju dzirnavās, dzirnavās, dzirnavās, jauca kazas pieniņā, pieniņā, pieniņā, lika krāsniņ izcepties, tad uz loga dzesēties.*

No vecīša un vecenītes aizmuku, no zaķīša – puncīša aizmuku, no lācīša – pinkas aizmuku, no vilciņa – pelēča aizmuku, un lapsiņ, māsiņ, no tevis, man aizmukt pats Dieviņš ir devis. Bet lapsa ceļā tam stāj, un vēlreiz kukulim māj: vēl, kukulīt, dziedī man ausī, ļauj vēlreiz šo pasaku klausīt! Un kukulītis lapsai uz ausīm kāpj, un pasaku braši stāstīt sāk, bet lapsa kampienā vienā, jau sevi ar kukuli cienā.

Tā beidzas ceļš un lielība -Ir katram sava gudrība.

“Trīs sivēntiņi un vilks”

Teicējs: Reiz dzīvoja trīs sivēntiņi, kurus ļoti vēlējās apēst ļaunais vilks. Par to, kā viņiem izdevās pārmācīt izsalkušo vilku, uzrakstīta pat pasaka.

Nifnifs: Es uzcēlu salmu namiņu, bet vilks to aizpūta pa gaisu (*sāk raudāt*).

Nufnufs: Es uzcēlu žagaru namiņu, un arī to vilks aizpūta pa gaisu (*sāk raudāt*)

Nafnafs (*vēršas pie abiem raudošajiem sivēntiņiem*): Nu, neraudiet! Tagad mēs visi trīs dzīvojam akmens namiņā (*rāda visapkārt*). Arī to vilks gribēja aizpūst, bet viņam neizdevās (*braši un lielīgi*). Kad vilks namiņā mēģināja ierāpties caur skursteni, viņš iekrita katlā ar verdošu ūdeni un applaucējās.

Teicējs: Tā beidzās pasaka. Ja jūs domājat, ka tas ir viss, tad maldaties. Vilks bija pamatīgi noskaities un nemaz nevēlējās atkāpties no sava nodoma apēst sivēntiņus.

Vilks: Jau vairākas dienas un naktis no slēpņa novēroju namiņu, cerībā, ka sivēntiņi iznāks ārā. Bet viņi - viltnieki, sarūpējuši ēdienu ilgam laikam. Es būšu pacietīgs. Gan kādu dienu sivēntiņiem

nebūs ko ēst, un līdzko viņi pametīs savu namiņu, es izlīdīšu no slēptuves un viņus noķeršu (*norij gardas siekalas*).

Teicējs: Sivēntiņi vairākas nedēļas nepameta savu namiņu. Kādu dienu viņi rotaļājās (*sivēntiņi sadevušies rokās aplītī danco un trallina*). Un pēkšņi Nifnifs apstājās...

Nifnifs (*apstājas; glauda savu vēderu un žēli*): Man tikko iekurstējās puncītis. Es gribu ēst.

Nufnufs (*arī apstājas*): Man arī gribas ēst.

Nafnafs: Mūsu krājumi ir beigušies. Iesim uz mežu! Tur zem lielā ozola būs sabirušas zīles. Panaškosimies. Un no vilka mums nemaz nav jābaidās (*nevērīgi atmet ar roku*), jo vairākas nedēļas par viņu nekas nav dzirdēts. Droši vien no meža būs jau aizbēdzis.

Nifnifs un Nufnufs (*drosmīgi, kareivīgi*): Nav ko baidīties! Drīzāk vilkam no mums ir jābaidās (*iesmejas*).

Nafnafs: Paņemsim līdzī groziņus, kuros salasīt zīles vakariņām.

Teicējs: Tā kā Nifnifs un Nufnufs bija slinki, viņi izvēlējās mazākos groziņus, Nafnafam atstājot lielāko grozu (*Nifnifs un Nufnufs paņem mazākos groziņus, bet Nafnafs – lielāko*). Līdz mežam sivēntiņi aizgāja bez starpgadījumiem. Vilks visu laiku slepus sekoja, slēpjoties aiz kokiem (*vilks klibojot un slēpjoties, seko sivēntiņiem; sivēntiņi zem ozola sāk lasīt zīles*). Kad sivēntiņi zem ozola sāka lasīt zīles, vilks tiem uzbruka.

Vilks (*briesmīgi rēkdams*): Šoreiz visus trīs noķeršu un apēdīšu.

Nafnafs (*abiem sivēntiņiem*): Rāpjaties ašāk ozolā! Es vilku aizturēšu un tad rāpšos jums pakaļ! (*Nifnifs un Nufnufs uzkāpj uz krēsliem. Nafnafs veikli vilkam uz galvas uzliek lielo grozu. Vilks gaudo, streipuļo, ar galvu atsitās pret koka stumbru. Nafnafs tikmēr uzkāpj uz trešā krēsla*). *Visi trīs sivēni stāv uz krēsliem (uzrāpušies ozolā) un dzied dziesmu (Raimonda Paula dziesmas „Putniņš uz zara” melodija):*

Kas manīm kaitēja

Sivēnam būt,

Uz zaļa zariņa

Mūžiņu vadīt?

Vējiņš mani šūpoja

Dieniņām cauri,

Ozols mani baroja

Ozola zīlēm.

3. pielikums. Bides no pedagogiskā izmēģinājuma "Vecīša cimdiņš"

"Vecīša cimdiņš" dramatizācijas skatuve

"Vecīša cimdiņš" dekorācija

"Vecīša cimdiņš" dramatizācija

"Vecīša cimdiņš" tēli

Radošs darbs. Vecītim cimdi

4. pielikums. Bilde no pedagogiskā izmēģinājuma "Trīs sivēntiņi un vilks"

Dramatizācijas skatuve ar papīra
lellēm

Pasakas aktualizācija

Dramatizācija "Trīs sivēntiņi un vilks"

Klāvs patstāvīgi izspēlē dramatizāciju

Skolotāja, mainot intonāciju, izspēlē dramatizāciju "Trīs
sivēntiņi un vilks"

Trīs sivēntiņu mājas

Trīs sivēntiņi

5. pielikums. Bides no pedagoģiskā izmēģinājuma “Kukulītis”

Attēli stāstījumam “Kukulītis”

Pasaku tēli

Dramatizācija “Kukulītis”

6. pielikums. Bilde no pedagoģiskā izmēģinājuma “Salātlapiņa”

Salātlapiņas dzimšanas diena

GALVOJUMS

Es, Jekaterina Dejus

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.
Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no
minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Jekaterina Dejus

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums: 16.05.2024